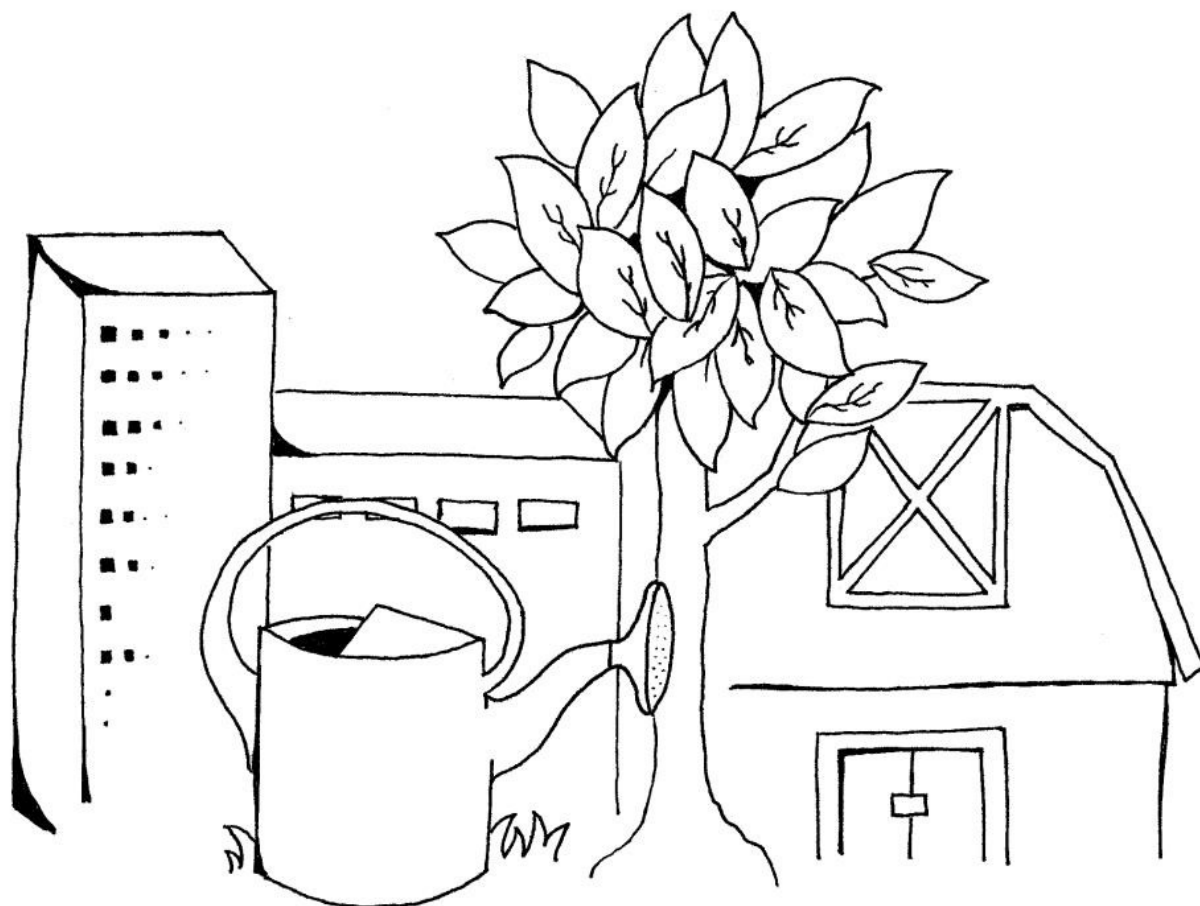

Ska det framtida Göteborg växa och gro?

- En diskursanalys gällande beslutsfattares syn på urbant jordbruk

egen illustration

Karin Svensson

Göteborgs Universitet
Institutionen för Globala studier
Examensarbete för kandidatexamen i Globala studier
Bachelor thesis in Global Studies
VT 2014
Handledare: Jan Lindström

MISTRA
**URBAN
FUTURES**

Tack

Ett särskilt tack till de respondenter som avvarat dyrbar arbetstid för att göra denna studie möjlig och som i all vänlighet bjudit på både kaffe och kaka. Tack även till Mistra Urba Futures som stått för kontorsplats och värdefull feedback.

Abstract

An increasing global population and a worldwide growing urbanization has raised the question about the future food security in cities all over the world. Peak-oil limits the access to cheap fossil fuels which threatens the global food-supply chain. This has resulted in a larger awareness and discussion related to urban agriculture. Growing crops and keeping animals within the city-borders could be one way of creating a more robust and sustainable food supply for city dwellers. However, to enable an expansion of the urban agriculture many theorists argue that policies and institutional structures that supports and promotes city farming have to be developed. There is also a need of producing networks between public and private actors to make the urban agriculture more efficient, profitable and commonly accepted. This study aims to chart the dominating discourse among decision makers in the city of Gothenburg to investigate what possibilities the discourse offers for including urban agriculture in the economic and ecological system of the city. To analyse the discourse the study uses theories regarding resilience, the rural/urban dichotomy and different approaches of creating sustainable development. The general conclusion is that there are differences between the written and the spoken word. Overall, the documents provide a much more progressive approach than the respondents and relates urban agriculture to both food-security and resilience. The decisionmakers however argue for a dense city-structure where modernisation and technological development are key words. In their view of the future city there is little room for an expansion of urban agriculture.

Keywords: Urban agriculture, policymaking, urban/rural, resilience, sustainable development

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Avgränsningar.....	2
1.3 Disposition	3
2. Kontext.....	4
2.1 Urbant jordbruk i Göteborg.....	4
2.2 Stadsnära Odling.....	4
2.3 Stadslandet	5
2.3 Markreserv.....	5
3. Teoretiskt ramverk	6
3.1 Den diskursiva verkligheten	6
3.2 Resiliens.....	6
3.3 Status quo, reform och transformation.....	7
3.4 Det urbana jordbrukets definition.....	8
3.5 Vad en stad ska vara	9
4. Tidigare forskning	11
4.1 Det urbana jordbrukets nytta.....	11
4.2 Det urbana jordbrukets diskurs	11
4.2.1 Den dubbla diskursen.....	11
4.2.2 Den moderna staden	12
4.2.3 Rekreation och feel-good	12
4.2 Det urbana jordbrukets diskurs	13
5. Metod	14
5.1 Diskursanalys	14
5.2 Textanalys	15
5.2.1 Val av texter	15
5.2.2 Analytiskt tillvägagångssätt	16
5.3 Intervjuer	17
5.3.1 Val av intervjupersoner	17
5.3.2 Genomförande och intervjuguide	18
5.3.3 Analytiskt tillvägagångssätt	19
5.4 Analysschema.....	20
5.5 Metod och materialproblem.....	20
6. Resultat och analys.....	21
6.1 Textanalys.....	21
6.1.1 Göteborgs Miljöprogram	21
6.1.2 Inriktningsdokument för Stadsnära odling	23
6.1.3 Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden?.....	24
6.1.4 Riktlinje för odling på allmän platsmark och naturmark.....	27
6.2 Intervjuresultat och analys.....	29

6.2.1 Den hållbara staden.....	29
6.2.2 Förtätning och urbant jordbruk.....	31
6.2.3 Att odla det framtida näringslivet.....	33
6.2.4 Den framtida matförsörjningen.....	36
7. Sammanfattning och slutsats.....	40
8. Källförteckning.....	43
8.1 Analyserade dokument.....	43
8.2 Övriga källor.....	43
9. Bilagor.....	47
8.2 Bilaga 1: Intervjuguide.....	47

Tabellförteckning

Tabell 1. Analyserade dokument.....	15
Tabell 2. Presentation av respondenter.....	18
Tabell 3. Analysschemats utformning.....	20
Tabell 4. Analysschema för texter.....	29
Tabell 5. Analysschema för intervjuer.....	39

1.Inledning

Det finns mycket som tyder på att världens städer står inför en stor strukturell förändring. Många yttre faktorer bidrar till att den nuvarande formen av stadsbyggande måste förändras och att nya element bör inkluderas i städers uppbyggnad. Ett skiftande klimat, en ökande urbanisering samt bristande resurser ställer höga krav på framtidens städer något som i allt högre grad börjar uppmärksammas världen över (Pearson, Pearson & Pearson 2010; s.8). Urbaniseringen är, enligt Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), den trend som allra starkast bidrar till global förändring. Världen över flyttar människor från landsbygden in till stan, på samma gång som befolkningmängden ökar i stadig takt. År 2050 beräknas cirka 6 miljarder människor leva i stadsmiljöer. En av de största utmaningar som de växande städerna står inför är att säkra matförsörjningen för alla invånare utan att upprätthålla global miljöförstöring och äventyra stadsnära ekosystem. Detta särskilt då prisvolatiliteten på livsmedel har blivit allt svårare att kontrollera, något som de kraftigt höjda matpriserna under 2007, 2008 och 2011 tydligt visade på. Ett starkt beroende av global import av livsmedel skapar således en betydande osäkerhet (FAO 2007: s.8) och äventyrar städernas förmåga att uppnå ekonomisk och social hållbarhet.

En rapport från Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) visar att knappt 60 % av de livsmedel som idag konsumeras i Sverige är producerade och förädlade inom landets gränser. En brist på fossila bränslen, exempelvis orsakad av kraftigt höjda priser, skulle strypa stora delar av de importflöden som livsmedelsförsörjningen är beroende av. Institutet menar att ett sådant scenario inte är otänkbart, idag stiger priserna på fossila bränslen ständigt och de beräknas även fortsätta göra så i framtiden. Detta betyder, enligt JTI, att produktionen för den svenska matkonsumtionen måste kopplas närmare marknaden och konsumenterna (Baky et al 2013: s.9-10). Rapporten visar nämligen att endast en tjugofemprocentig minskning av tillgången till fossila bränslen skulle leda till att rekommenderat energiintag inte kan uppnås för hela den svenska befolkningen (ibid 2013: s.47).

Dessa annalkande utmaningar har inneburit att FAO i allt större utsträckning börjat förespråka urbant jordbruk som ett sätt att skapa ökad matsäkerhet i världens städer. Urbant jordbruk är i sig ingen ny företeelse, i många utvecklingsländer har det sedan länge varit en självklar del av stadens struktur och ett kompletterande försörjningssätt. Siffrorna på hur stor del av världens matproduktion som det urbana jordbruket står för varierar kraftigt, allt ifrån 30 % av den mat som konsumeras i städer till 25 % av hela världens matproduktion. Att siffrorna är så olika beror främst på variationer i hur det urbana jordbruket definieras och avgränsas. Även i Europa och Nordamerika har man på

senare tid börjat se vilka positiva effekter stadsjordbruket kan generera för den lokala ekonomin, de sociala värdena samt för bevarandet av ren luft och biodiversitet inom stadens gränser. Att bedriva odling och djurhållning i stadens intra-urbana samt peri-urbana områden räknas allt oftare som en del i det hållbara stadsbyggandet. Genom att knyta matproduktion till staden och dess periferi minskar även beroendet av fossila bränslen vilket i sin tur skapar ökad matsäkerhet (Bohn & Vijoen 2011: s.154-160).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka vad den rådande diskursen inom Göteborgs Stad erbjuder för förutsättningar för att urbant jordbruk i framtiden ska kunna integreras i Göteborgs stadsbyggande och näringsliv som ett sätt att skapa ökad resiliens och matsäkerhet. Möjligheterna att skapa de strukturer och ytor som är nödvändiga för det urbana jordbrukets etablering inom stadens gränser är beroende av beslutsfattarens syn på verksamhetens funktion samt på hur den framtida staden och det framtida näringslivet bör se ut.

För att nå sitt syfte söker studien svar på följande frågeställningar:

- Vilka diskursiva förutsättningar finns för att Göteborgs Stad ska initiera samarbeten med näringslivet i syfte att integrera urbant jordbruk i stadens ekologiska samt ekonomiska system?
- Vilka diskursiva ramverk ligger bakom det sätt på vilket beslutsfattare inom Göteborgs Stad ser på stadens struktur i förhållande till matproduktion?
- Vilka möjligheter till utveckling av det urbana jordbruket erbjuder den dominerande diskursen?

1.2 Avgränsningar

Ett antal avgränsningar har gjorts för att ringa in studiens syfte och göra det hanterbart. Matproduktion och lokal matsäkerhet är mycket mångfacetterade ämnen som inbegriper en lång rad faktorer. Först och främst kommer denna studie fokusera på det intra-urbana jordbruket. Det rurala och peri-urbana jordbruk som återfinns i stadens närhet innefattas således inte, trots att även dessa är avgörande för den framtida livsmedelsförsörjningen i Göteborg. Det faktum att dessa utesluts ur studien skapar en mindre nyanserad bild av regionens lokala matförsörjning. Att just det intra-urbana jordbruket har valts ut beror främst på deras viktiga roll i hållbar stadsutveckling, särskilt då städer blir allt större och urbaniseringen ökar.

I Göteborg finns redan flera privata initiativ som på både innovativa och intressanta sätt bedriver

urbant jordbruk. Dessa består av både föreningar, företag och enskilda privatpersoner som på olika sätt bidrar till stadens utveckling. I syfte att undersöka de diskursiva förutsättningarna för att integrera urbant jordbruk i det ekonomiska och ekologiska systemet i staden hade de varit intressant att undersöka även dessa initiativtagares syn på stadens utveckling och framtida matförsörjning. Även gräsrotsrörelser har stor inverkan på stadsrummet något som gör ett *bottom-up* perspektiv mycket relevant. Dock påverkar diskursen inom Göteborgs Stad de privata initiativens förutsättningar. Att även inkludera dessa hade gjort studien betydligt mer svårmanövrerad och allt för omfattande.

Intressant hade även varit att analysera de partipolitiska motsättningarna gällande urbant jordbruk. Då två av respondenterna är politiker hade en ideologianalys gällande deras svar på intervjuguidens frågor kunnat visa på huruvida den politiska majoriteten är avgörande för det urbana jordbrukets framväxt eller ej. Trots att detta till viss del framkommer i studien hade en djupare analys och ett större empiriskt material krävts för att få ett utförligt svar på den frågan.

1.3 Disposition

För att på bästa sätt ge en överblick över det urbana jordbrukets rådande situation kommer studiens inledande kapitel att ge en fingervisning gällande den tidigare forskningen kring verksamheten samt gällande hur Göteborg som kontext idag förhåller sig till verksamheten. Tillsammans med studiens teoretiska utgångspunkt ämnar dessa kapitel att väcka förståelse och förhoppningsvis intresse kring studiens syfte. I metodkapitlet följer sedan en beskrivning av det empiriska material som valts ut samt en redogörelse för hur detta material kommer att analyseras. I resultat- och analysdelen som utgör själva kärnan i studien kommer studiens empiriska material att presenteras samt analyseras utifrån de teorier som utgör studiens teoretiska utgångspunkt. Presentation och analys av de utvalda texterna avverkas följt av en sammanställning av intervju svaren samt en analys av dessa. I det avslutande kapitlet ”sammanfattning och slutsats” jämförs de genomförda analyserna i syfte att dels svara på studiens frågeställningar samt för att nå en välgrundad slutsats.

2. Kontext

2.1 Urbant jordbruk i Göteborg

Redan idag är Göteborg en arena för urbant jordbruk. Enligt Göteborgs Stads hemsida hyr fastighetskontoret ut mark till 64 koloniområden och odlingslotter inom stadens gränser (Göteborgs Stad u.å.). Utöver dessa finns en rad privata och ideella initiativtagare som ägnar sig åt urbant jordbruk på olika platser i staden. Ett exempel är Stadsjord som bland annat bedrivit odling på rivningstomter i Kvillebäcken och Brunnsparken samt låtit grisar böka i ett odlingsområde i Högsbo (Stadsjord 2014). Odlingskooperativet Tillsammans är ett annat exempel. På mark som arrenderas av Mölndals kommun odlar kooperativets ca 40 medlemmar en stor mängd ekologiska grönsaker, främst för eget bruk men även till försäljning (Annebäck 2012, 11 maj). Utöver dessa finns även bikooperativ och hönskooperativ i staden. Bland dessa ingår bland annat Majornas Bikooperativ och Sjöbergens Hönskooperativ.

Även från kommunens håll finns pågående projekt som syftar till att främja urbant jordbruk. Två exempel på sådana är satsningen Stadsnära odling samt det EU-finansierade projektet Stadslandet.

2.2 Stadsnära odling

År 2011 tillfördes Fastighetsnämnden i Göteborg 3.5 miljoner av centrala medel följt av 7 miljoner för 2012 och framåt för att stimulera stadsnära odling i staden. Uppdraget har bland annat gått ut på att stödja initiativ från odlingsintresserade grupper. Icke-vinstdrivande organisationer och föreningar som vill starta upp ekologiska, småskaliga och bostadsnära odlingar i Göteborg kan bland annat ansöka om ett stimulansbidrag på upp till 25 000 kronor för att komma igång med sin odlingsverksamhet (Fastighetskontoret 2013, 14 januari). Det är, enligt arbetsgruppens projektledare, detta stimulansbidrag som allra främst legat i fokus för arbetet hitintills. Uppdraget berör dock fler områden än så. Satsningen strävar också mot att på ett mer storskaligt plan utveckla den ekologiskt odlingen i Göteborg (personlig kommunikation 2014, 5 maj). Bland de inriktningsområden som projektet tar avstamp ifrån ingår nämligen både odling i nyproduktion, utveckling av stadens jordbruksmark mot mer ekologisk odling och att skapa samverkan med andra aktörer för att främja samarbete och utveckling inom området stadsnära odling (Fastighetskontoret u.å.). Projektets trädgårdscoach menar att ambitionen att initiera odlingsprojekt som kan ge ekonomisk avkastning finns. Då denna form av projekt involverar både juridiska och ekonomiska frågor på ett annat plan bedömer dock projektgruppen att de är mer komplicerade att genomföra. Dessutom krävs utbildning i företagsutveckling och företagsekonomi för att projekten ska kunna

fungera långsiktigt. Intresserade grupper finns som bland annat önskar starta upp en större ”tillsammansodling” i Majorna och i nuläget undersöks möjligheterna för detta. På Fastighetskontoret bedöms att det kan vara gynnsamt att starta med mindre projekt för att sedan stegvis skala upp verksamheten (personlig kommunikation 2013, 5 maj).

2.3 Stadslandet

Förstudien Stadslandet som genomförts inom EU-programmet Utveckling Nordost, visar att det i Göteborg, finns goda förutsättningar för att skapa en lokal ekonomi för en grön samt socialt- och kulturellt hållbar utveckling. Förstudien innefattade områden i östra Göteborg och Angered och syftade till att undersöka förutsättningarna för grön och klimatsmart affärsutveckling med kulturell och social hållbarhet mellan stad och land. Resultatet visar att det i nordöstra Göteborg finns många invånare med gedigna kunskaper inom naturbruk, förädling och gröna näringar från hela världen. Dessutom finns där naturområden med höga ekologiska och kulturella värden. Ett näringsliv förankrat i stadsodling och stadsjordbruk skulle i nordöstra Göteborg kunna skapa arbetstillfällen, minska segregationen och bidra till ökad matsäkerhet för hela staden. (Utveckling Nordost 2013: s.4 & 13-16). I Göteborgs Stads Miljöprogram, vars implementering ska påbörjas år 2014 fastslås att åtgärder ska genomföras i enlighet med Stadslandets rekommendationer. Det tycks därmed finnas en vilja från Stadens håll att starta upp verksamheter knutna till urbant jordbruk i östra Göteborg och Angered (Miljö- och klimatnämnden 2013: s.31). I förstudien belyses dock att det fortfarande finns strukturella hinder i form av en förvaltningskultur som försvårar nya former av entreprenörskap, makthierarkier, svårgenomtränglig byråkrati samt en oförmåga att samarbeta förvaltningar och sektorer emellan (Utveckling Nordost 2013: s.16).

2.4 Markreserv

Förutom möjligheten att skapa styrdokument och regleringar kan Göteborgs Stad även påverka framväxten av urbant jordbruk genom att bestämma hur stadens markreserv ska användas, Göteborgs Stad äger nämligen 55 % av kommunens totala areal. Större delen av denna yta är detaljplanerad och upptas således av bebyggelse, vägar och parker. En del av arealen står dock fortfarande oanvänd och utgör således kommunens markreserv. Denna ska, enligt Fastighetskontoret, på kort och lång sikt användas till bostäder, näringsliv, utbildning, handel och service. Innan beslut har fattats gällande markreservens slutgiltiga användningsområde arrenderas den ut till bland annat jordbruk och kolonilotter (Fastighetskontoret u.å.a).

3. Teoretisk utgångspunkt

3.1 Den diskursiva verkligheten

Denna studie tar sitt epistemologiska avstamp i de konstruktionistiska teorier som hävdar att ingen objektiv verklighet existerar bortom de diskursiva ramar som formar våra uppfattningar om verkligheten. De ord som används för att definiera omvärlden skapar en världsbild som möjliggör vissa handlingar och försvårar andra. Enligt konstruktionismen är tillvaron således perspektivbunden och socialt konstruerad (Börjesson & Palmblad 2007: s.8-11). Hendrik Wagenaar (2011) beskriver diskurser som påhittade strukturer som sätts samman av en lång rad aktörer utspridda över tid och rum som behandlar olika problematik utifrån det ideologiska, institutionella och moraliska material som finns att tillgå. De diskursiva formationerna, menar Wagenaar, refererar till sig själva, det är alltså inte individerna som projicerar mening på sociala objekt. Individerna definierar snarare objekten med den uppsättning förförståelse, trosuppfattningar och värderingar som diskursen erbjuder (s.52-54).

Det sätt på vilket staden definieras är alltså både en diskursiv produkt och skaparen av det ramverk som finns att förhålla sig till då framtidens stad ska utvecklas. Hur man talar om odling, urbant jordbruk, hållbar stadsutveckling och hållbar tillväxt skapar ett antal förutsättningar som utvecklingen har att röra sig inom. Inbäddad i diskursen finns således även en maktaspekt, alla kunskapsuttalanden är en del av en maktstruktur som gör just den kunskapen tillåten och legitim. Michel Foucault kallade detta för makt/kunskap, ett begrepp som uttrycker företeelsernas intima koppling till varandra (Börjesson & Rehn 2009: s.46). Diskursiva formeringar utgör pekpinor för vad som är sant och sätter samtidigt gränserna för vad som är tänkbart.

3.2 Resiliens

Begreppet resiliens utvecklades under tidigt 1970-tal för att beskriva ekologiska systems förmåga att hantera plötsliga förändringar. Idag har begreppet fått fler användningsområden och appliceras även på mänskligt byggda världar. Enligt Carl Folke (2006) har större delen av denna resiliensforskning fokuserat på samhällets kapacitet att absorbera plötsliga katastrofer och fortfarande kunna upprätthålla sina vitala funktioner. Han menar dock att det även finns en annan aspekt av begreppet som snarare berör förmågan till förnyelse, omorganisering och utveckling. I ett resilient socio-ekologiskt system, anser han, kan yttre påverkningar som i ett sårbart system skulle få stora negativa konsekvenser snarare skapa möjligheter för nya idéer och innovationer som för utvecklingen framåt (s.1-2). Detta öppnar upp för en ständigt pågående utvecklingsprocess som på

ett dynamiskt sätt rör sig mellan bevarande och förändring av systemen. För att uppnå denna anpassningsförmåga krävs en betydande kapacitet till omorganisering och självorganisering inom systemet. Folke påpekar även att en ständig lärandeprocess och interdisciplinärt samarbete är grundläggande för att övergången till ett mer resilient samhälle ska komma till stånd. (ibid: s.260-270).

Barthel och Isendahl (2013) menar att den globala livsmedelskedjan kan skapa en kortsiktig resiliens då den globala produktionen erbjuder möjligheten att fylla ut bristande lokala tillgångar. Ett allt för starkt beroende av livsmedelsimport skapar dock osäkerhet på grund att distributionen hotas av scenarion som exempelvis peak-oil. Författarna påpekar att resiliens inom ett ekosystem brukar karaktäriseras av att det finns en diversitet i arter som alla har samma funktion. Då en av dessa arter slås ut som en följd av yttre påverkan äventyras således inte hela systemets överlevnad. Ett sätt på vilket man kan diskutera resiliens i förhållande till matförsörjning är således enligt författarna att bedöma diversiteten i produktion och distribution av livsmedel i ett samhälle. Ju fler valmöjligheter som erbjuds, desto mer robust och anpassningsbart blir städernas försörjningssystem (s.224-225). Stadsodling, menar de, har genom historien vid ett flertal tillfällen använts för att säkra matförsörjningen då importmöjligheter äventyrats. För att designa urban resiliens är dessa odlingar nödvändiga, stadens människor måste knytas närmare sina försörjningssystem för att en mer diversifierad och anpassningsbar produktion ska kunna säkra resiliens och matsäkerhet även i framtiden (ibid: s.231-232). Huruvida resiliens som begrepp över huvud taget diskuteras inom Göteborgs Stad och på vilket sätt det i sådana fall används blir därmed mycket intressant då den dominerande diskursen analyseras. En hög användning av begreppet borde rimligtvis inkludera stadens framtida matförsörjning.

3.3 Status quo, reform och transformation

Hopwood, Mellor och O'Brien (2005) menar att det ökade intresset för begreppet hållbar utveckling har skapat en ny förståelse för människors relation till varandra och till naturen. Tidigare har socio-ekonomiska frågor setts som separerade från miljön och synen på naturen har dominerats av människans överlägsenhet samt tron på att mänsklig kunskap och teknik ska kunna överkomma alla problem, inklusive sådana som relaterar till miljön och naturen. Konceptet hållbar utveckling är ett resultat av en ökad medvetenhet gällande kopplingen mellan miljörelaterade problem och socio-ekonomiska problem såsom fattigdom och ojämlikhet (Hopwood et al 2005: s.35-40). Författarna identifierar tre olika sätt på vilka aktörer väljer att hantera de utmaningar som skiftet mot en mer hållbar utveckling innebär, de kallar dessa *status quo*, *reform* och *transformation*. Det empiriska

materialet i denna studie, både texter och intervjuer, kommer att kategoriseras utifrån dessa tre angreppssätt. Vilket av perspektiven som dominerar bland beslutsfattare inom Göteborgs Stad skapar i hög grad de förutsättningar som formar det urbana jordbrukets framtid.

Det första kategorin, status quo, bedöms av författarna vara den vanligast förekommande bland beslutsfattare och företag. Den innebär att behovet av förändring erkänns men att aktören anser att denna förändring kan ske inom det rådande systemet. Inga större skiften i maktrelationer, beslutsfattande eller samhällets struktur behöver ske. Istället sätts mycket hög tilltro till den fria marknadens kapacitet till problemlösning. Genom attityd- och livsstilsförändringar hos konsumenter kommer näringslivet förändras i en mer hållbar riktning. Denna kategori innebär således en mycket skeptisk inställning till lagar och regleringar. En fri marknad kommer av sig självt leda till ökad informationstillgång, förändrade värderingar samt ny teknologi (Hopwood et al 2005: s.42-43).

Reform däremot, innebär en större oro kring de annalkande problemen samt en skepsis mot det nuvarande policyskapandet hos både beslutsfattare och företag. Inom denna kategori anses att marknaden behöver modifieras samt att de beslutsfattande organen bör reformeras men att förändringen ändå kan ske, över tid, inom de nuvarande sociala och ekonomiska strukturerna. Roten till problemen anses nämligen inte ligga i det nuvarande samhällets uppbyggnad utan snarare i bristen på information och kunskap. Precis som inom status quo, sätts hög tilltro till forskning, teknologi och ökade informationsflöden. Dock krävs även ett nytt policyskapande på både nationell och internationell nivå samt att stora livsstilsförändringar. Enligt Hopwood et al dominerar denna syn bland akademiker samt bland NGO-expert (Hopwood et al 2005: s.43-45).

Den sista kategorin, transform, innebär att ursprunget till sociala och ekologiska problem tillskrivs samhällets fundamentala delar samt det sätt på vilket människan förhåller sig till naturen. För att undvika en framtida kris, eller i värsta fall en kollaps av de sociala och ekologiska systemen krävs en djupgående förändring av båda dessa aspekter. Inom transform anses att nuvarande maktrelationer och ekonomiska strukturer varken gynnar människan eller miljön. Det räcker således inte med att reformera dessa system, de måste återuppbyggas från grunden på ett mer inkluderande och demokratiskt vis (Hopwood et al 2005: s.45).

3.4 Det urbana jordbrukets definition

Precis som inledningen uttryckte går definitionerna av det urbana jordbruket isär. Många

vetenskapliga artiklar samt rapporter tycks dock vara eniga om att urbant jordbruk inkluderar nästan alla former av odling, skogsbruk och djurhållning inom stadens gränser. I rapporten *Växer framtidens mat mellan höghusen?* (2012) tar Naturskyddsföreningen upp skogsbruk, vattenbruk, husdjurshållning och hortikultur på listan över vad definitionen innefattar. (Helmfrid 2012: s.2). Mendes, Balmer, Kaethler och Rhoads (2008) är ännu mer specifika i sin definition och behandlar även matproducerande gröna tak, biodling och matkompostering (s.435).

Urbant jordbruk kan således innefatta en stor kategori av verksamheter inom stadens gränser. Pearson et al gör ett försök att kategorisera in dessa i *micro*, *meso* och *macro* beroende på dess organisation och ägandeform. Listan ger en överskådlig bild av vilka möjligheter det urbana jordbruket erbjuder. På micronivå återfinns privata egendomar såsom trädgårdsodling och gröna väggar samt tak, på mesonivå finns offentliga tillgångar av typen urbana grönområden för matproduktion samt kollektivodlingar som ägs privat. På macronivå innefattar Pearson et al mer kommersiella verksamheter såsom djurupfödning och storskalig matproduktion i växthus. Tanken är att alla dessa typer av organisationsformer ska komplettera varandra (2010: s.8). Idag återfinns främst verksamheter ur microkategorin samt möjligtvis ur mesokategorin i de flesta svenska städer.

Dock bör man, enligt Luc Mougeot (2000), se det urbana jordbruket som väsensskilt från det rurala. Han menar att det som gör det urbana jordbruket urbant är att det inkluderas som en dynamisk del av det ekonomiska och ekologiska systemet i staden som på samma villkor som andra näringar konkurrerar om mark- och vattenresurser. Denna inkludering är enligt Mougeot den grundläggande definitionen av urbant jordbruk. Snarare än den fysiska placeringen av verksamheten handlar det om dess plats i stadens infrastruktur, styrdokument och näringsliv. Det urbana jordbruket bör ses som ett komplement till det rurala där relationen mellan de båda försörjningssystemen samverkar som ett kontinuum (s.10-12). Denna studie kommer främst att utgå ifrån Mougeots definition av stadsjordbruk.

FAO skiljer även på intra-urbant och peri-urbant jordbruk. I följande studie kommer endast den förstnämnda formen att inkluderas. Den definieras som mer småskalig än det peri-urbana jordbruket och placerad inom stadens gränser, ofta på både privata och offentliga ytor som av olika anledningar inte används eller kan användas för byggande. Dessa ytor skulle kunna innefatta byggarbetsplatser eller områden i anslutning till floder där stadsjordbruk kan bedrivas antingen tillfälligt eller permanent. Även väggar, tak och källare kan nyttjas som intra-urban jordbruksyta (2007: s.5).

3.5 Vad en stad ska vara

En stor del av problematiken kring det urbana jordbrukets diskurs tycks härröra från synen på staden och på vad den ska vara. Mougeot menar att en stor del av problematiken som förföljer det urbana jordbruket i utvecklingsländer härrör från den koloniala synen på vad en utvecklad stad är och hur den ska se ut (2006: s.8). I Europeiska städer finns en stark distinktion mellan vad som anses vara landsbygd och vad som anses vara stad och dessa två definitioner tycks stå i motsatsförhållande till varandra. I utvecklingsländer är denna uppdelning inte lika tydlig, dock anses den europeiska modellen vara den mest eftersträvansvärda vilket försvårar det urbana jordbrukets framväxt. Även John Friedman (1996) problematiserar det urbana och ruralas dikotomi. Enligt Friedman begränsas stadsbyggandet av kulturella och strukturella föreställningar kring vad en stad är i förhållande till landsbygden. Dikotomin ligger traditionellt sett i en rumslig uppdelning av arbetsuppgifter där jordbruket hör till den mindre kulturellt orienterade landsbygden (s.129). Enligt Barthel och Isendahl (2013) är den modernistiska synen på stadsliv skapad som en verklighet separerad från det rurala livet. Idén om städer som separata entiteter, som frånkopplat dem från deras nödvändiga försörjningssystem, är sammanlänkad med utvecklingen av en infrastruktur som gör det möjligt att transportera varor mycket långa sträckor. Vid 1900-talets början blev utvecklingen av den moderna staden således synonym med en distansering från det rurala, något som gjorde staden till marknaden och landsbygden till producenten (s.224). På grund av sin uppdelning av urbant och ruralt kan denna dikotomi försvåra det urbana jordbrukets framfart om den har en tydlig plats i den dominerande diskursen bland beslutsfattare. Detta blir således mycket intressant för analys.

I sin bok *Ecocities* (2006) beskriver Richard Register sin vision av en stad som är byggd efter ekologiska principer. Han menar att sättet på vilket vi bygger skapar våra föreställningar om vad en stad ska vara och om vad som är möjligt. Den struktur som omger människan genererar även normer och värderingar. Stadens utformning skapar en viss typ av arbeten, utbildningar och näringar som i sin tur reproducerar samma strukturer. Enligt Register skulle ett skifte till en annan typ av stadsbyggande och infrastruktur baserat på ekologiska principer ge staden och dess invånare en ny funktion. Genom att möjliggöra odling och stadsjordbruk skapas incitament för utbildningar och näringar knutna till detta (s.6).

4. Tidigare forskning

4.1 Det urbana jordbrukets nytta

De fördelar som det urbana jordbruket för med sig för alla de tre dimensionerna av hållbarhet är relativt väldokumenterade. Mendes et al (2008) belyser den sociala dimensionen och menar att stadsjordbruk kan föra med sig positiva effekter såsom skapandet av mötesplatser, delaktighet, identitetsskapande, social inkludering, fysisk aktivitet samt i vissa fall även minskad kriminalitet (s. 435-436). Enligt Mougeot (2006) kan urbant jordbruk också vara ett sätt minska segregation genom att skapa en plattform där minoritetsgrupper kan integreras i skapandet av den fysiska miljön (s.xv). Han beskriver även hur det urbana jordbruket kan vara fördelaktigt för den ekologiska dimensionen. Verksamheten, menar han, kommer inte ensam att lösa de miljörelaterade problem som följer med växande städer och ökad urbanisering. Dock kan den bidra till att skydda den lokala miljön på en rad olika sätt. Exempelvis tar många urbana jordbrukare vara på organiskt avfall och använder det som näringsrik gödning, kanaliserar regnvatten för vattning av grödorna samt bidrar till en grönare stad med bättre luftkvalitet och minskade livsmedelstransporter (ibid: s.7-8). Urbant jordbruk erbjuder även stora möjligheter att använda stadens ytor på ett nytt sätt. En undersökning som publicerades av UNDP 1996 identifierade över fyrtio olika former av jordbrukssystem i olika städer i världen. Dessa innefattade bland annat odlingslotter, köksträdgårdar, biodlingar samt fisk-, kyckling- och snigeluppfödningar (citerat i Mougeot 2006: s.5). Det urbana jordbruket tillhandahåller även fördelar som det rurala jordbruket inte kan frammana. Exempelvis har det, på grund av en mer effektiv markanvändning, visat sig vara mycket högintensivt i jämförelse med det rurala. I Australiens huvudstad Sydney upptar det urbana jordbruket cirka 1 % av den regionala markytan medan den står för nästan 12 % av regionens totala jordbruksproduktion (Pearson et al 2010: s.8).

4.2 Det urbana jordbrukets diskurs

4.2.1 Den dubbla diskursen

Både i utvecklingsländer och i utvecklade länder brukas den urbana marken för odling och djurhållning. Dock tycks diskursen gällande det urbana jordbruket variera kraftigt mellan olika kontexter. Enligt Mougeot har diskursen gällande det urbana jordbruket kommit betydligt längre i utvecklade länder än i utvecklingsländer, detta trots att man i de sistnämnda i nuläget har ett större behov av att producera livsmedel i staden (Mougeot 2006: s.xiv). I den forskning som berör urbant jordbruk i utvecklingsländer problematiseras ofta den negativa diskurs som dominerar makthavares sätt att se på verksamheten. Den forskning som finns gällande urbant jordbruk i utvecklade länder

bedömer snarare att diskursen är förhållandevis positivt riktad. Dock utmålas även denna diskurs som problematisk i strävandet efter att inkludera urbant jordbruk i stadens socioekonomiska och ekologiska system.

4.2.2 *Den moderna staden*

Den första diskursen berör det urbana jordbrukets brist på politisk och ekonomisk legitimitet och problematiseras främst i forskning gällande utvecklingsländer. Detta är till viss del paradoxalt då den bristande legitimiteten således dominerar i de länder där det urbana jordbruket är mest utbrett. I många städer i utvecklingsländer har det urbana jordbruket illegaliserats, något som enligt Mougeot delvis beror på dess spontana och till synes okontrollerbara karaktär (2006: s.8). FAO problematiserar i rapporten *Profitability and sustainability of urban and peri-urban agriculture* (2007) hur synen på det urbana jordbruket hotar dess existens. Ofta associeras verksamheten med stadens fattiga och utmålas som en riskfaktor, vilket har lett till stor restriktivitet i policys och styrdokument. Istället för att ses som en permanent och dynamisk del av staden behandlas det som en tillfällig företeelse som är inkompatibel med utvecklingen av den moderna staden. Enligt FAO tolereras urbant jordbruk endast i väntan på ökad urban expansion (2007: s.59).

Yves Cabannes (2012) fokuserar i sin rapport *Financing Urban Agriculture* främst på utvecklingsländer och de urbana jordbrukarnas brist på finansiellt stöd. Internationella biståndsgivare och stora ekonomiska institutioner ser inte det urbana jordbruket som en essentiell fråga och på nationell nivå inkluderas urbant jordbruk ofta i landsbygdspolitiken snarare än i frågor som rör stadens utveckling (s.665). Enligt FAO befinner sig dock denna diskurs i förändring. Från att ha försökt motarbeta det urbana jordbruket börjar beslutsfattare i allt fler städer utforma policys och politiska åtgärder för att stödja verksamheten och motverka de risker som den kan medföra (FAO 2007: s.59).

4.2.3 *Rekreation och feel-good*

Pearson et al belyser i rapporten *Sustainable Urban Agriculture: stocktake and opportunities* (2010) hur diskursen gällande urbant jordbruk i västvärlden främst fokuserar på dess rekreativa fördelar. Författarna menar att detta rekreativa fokus gör att dess förmåga att bidra till resiliens ofta ignoreras av beslutsfattare. Grönområden värderas högt och skyddas då staden planeras, matproduktion och jordbruk får däremot mycket litet utrymme i den hållbara stadsutvecklingens diskurs (s.7-8).

Även Mok et al (2014) problematiserar det faktum att odling i urbana områden behandlas som en

biprodukt av en miljörörelse eller en *feel-good*- aktivitet för medelklassen snarare än som en del i byggandet av en resilient, ekologisk och socioekonomiskt hållbar stad (s.38). Möjligtvis beror denna typ av diskurs på att många västländer inte ser matsäkerhet som en viktig fråga. Sedan mitten på 1900-talet har livsmedelsproduktionen blivit allt mer osynliggjord i och med att matförsörjningen har lösts genom en omfattande global handel (Morgan & Sonnino 2010: s.210). Enligt FAO bör dock matsäkerhet även ses som en viktig säkerhetsfråga i utvecklade länder då klimatförändringar, resursknapphet och befolkningsökning är något som berör hela världen (FAO 2011: s. 13).

4.3 Policyskapandets roll

Av både FAO och Pearson et al lyfts policyskapandets roll för främjandet av urbant jordbruk. Enligt Pearson et al (2010) är institutionella strukturer, policys, lagar och incitament grundläggande för att det urbana jordbruket ska få en självklar plats i stadsrummet (s.8). Dubbeling och Merzthal (2006) belyser även att det urbana jordbruket kräver samarbete mellan en rad olika aktörer i samhället på både lokal, regional och nationell nivå. För att både offentlig och privat sektor ska kunna integreras behövs noggrann planering och ett effektivt policyskapande som tar hänsyn till alla involverade aktörer samt deras olika behov och prioriteringar. Författarna rekommenderar att ett omfattande arbete läggs ned i syfte att identifiera de olika aktörerna och integrera dem i planeringsprocessen. Att göra aktörerna delaktiga redan på ett tidigt stadium ökar möjligheterna för att det tillgängliga humankapitalet, de ekonomiska resurserna samt de teknologiska tillgångarna används på ett så fruktbart sätt som möjligt (s.20-22).

Henk de Zeeuw (2006) belyser policyskapandets möjlighet att ge det urbana jordbruket fler utvecklingsmöjligheter. Policyskapande, menar han, skulle skapa ökade incitament för teknologisk utveckling och utbildning kring jordbruk i urbana miljöer. Möjligheten att öka effektivitet och avkastning finns, det som saknas är incitamenten. Författaren anser även att urbana odlare behöver utbildas i företagsutveckling, marknadsföring och förädling. Även den privata sektorn bör involveras för att de investeringar som dessa nya företag behöver ska kunna finansieras. Enligt de Zeeuw gör handlingsplaner rörande urbant jordbruk sällan några större kategoriseringar mellan mindre föreningsbaserade odlingslotter och mer storskaliga och inkomstbringande urbana jordbruk trots att dessa varierar kraftigt i syfte, påverkansgrad samt behov av stöd. Således krävs nya och mer avancerade policys samt handlingsplaner kopplade till urbant jordbruk (s.xii).

5. Metod

I detta kapitel kommer studiens metod för insamling av material samt metod för analys att beskrivas. Studien använder sig av ett induktivt tillvägagångssätt där det empiriska materialet generaliseras utifrån ett antal utvalda teorier. För tydlighetens skull kommer diskursanalysen här att diskuteras innan de specifika metoderna, detta är nämligen den analysmetod som används för både texter och intervjuer. Fortsättningsvis kommer sedan metoder relaterade till texter och metoder relaterade till intervjuer att behandlas separat.

5.1 Diskursanalys

I denna studie har diskursanalysen använts för att utröna vilka möjligheter som finns för att urbant jordbruk ska kunna etableras och främjas i den ekonomiska och ekologiska kontexten i Göteborg. Genom en analys av de existerande diskurserna gällande det urbana jordbrukets förhållande till hållbar stadsutveckling har studien ämnat utröna vilka möjliga framtidsscenario som erbjuds. Den kritiska diskursanalysen är användbar på grund av dess politiska karaktär, den problematiserar de rådande diskurserna som skapar och skapas av sociala strukturer.

Kritisk diskursanalys innebär att teorier och metoder ställs upp för att teoretiskt problematisera och empiriskt undersöka relationerna mellan diskursiv praktik och social utveckling i olika sammanhang. De gemensamma drag som olika kritiskt diskursiva angreppssätt använder sig av innefattar bland annat att de diskursiva praktiker som producerar samt konsumerar texter är en viktig form av social praktik som bidrar till att konstituera den sociala världen. Ett annat gemensamt drag innebär att diskursen konstituerar världen på samma gång som den konstitueras av andra sociala praktiker. Diskursen både speglar och formar sociala strukturer och processer. I den kritiska diskursanalysen är språket både en handling som påverkar världen och en form av handling som är inbegripen i en social och historisk kontext. Vad som gör den kritiska diskursanalysen kritisk är att den ser som sin uppgift att kartlägga den diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av de nuvarande strukturerna i syfte att problematisera den diskursiva ordningen (Jørgensen & Philips 2000: s.66-70). De diskurser som dominerar inom en institution eller social domän benämns av Norman Fairclough som diskursordningar. Dessa diskursordningar utgör en form av system som både formar och formas av specifika fall av språkbruk och lägger restriktioner på vad som får sägas. Jørgensen och Philips (2000) refererar till Fairclough och menar även att diskursordningar är öppna för förändring när diskurser från en annan diskursordning införs (s.76). I analysprocessen är det således intressant att både titta på den rådande, dominerande diskursordningen samt andra

konkurrerande diskursordningar. Existensen av flera diskursordningar, som stundvis blandas på ett nytt komplext sätt kan även vara tecken på diskursiv förändring. Fairclough kallar detta för interdiskursivitet. Således kan diskursiv reproduktion och förändring undersökas genom en analys av relationerna mellan de olika diskurserna i en diskursordning samt relationen mellan de olika diskursordningarna (ibid: s.77).

Traditionellt sett används den kritiska diskursanalysen främst för att analysera hur den rådande diskursen upprätthåller och skapar ojämlika maktförhållanden i den sociala strukturen (Jørgensen Philips 2000: s.69). Även i denna studie finns sådana maktaspekter inbäddade. Beslutsfattare som definierar begrepp som stad, näringsliv och urbant jordbruk skapar ramarna för vad som är möjligt. Denna maktaspekt har dock inte legat i fokus för studien. Istället behandlar den de konsekvenser som den dominerande diskursen får för det urbana jordbrukets utveckling.

5.2 Textanalys

I genomförandet av en diskursanalys lämpar sig en kvalitativ textanalys allra bäst. Den gör det möjligt att dels se till textens helhet men även att närmare granska de delar av texten som är särskilt relevanta för studiens syfte. På så vis kan textens underliggande mening och innehåll granskas. En analys av texters egenskaper kan även kartlägga hur diskurser och diskursiva ordningar förverkligas textuellt. Enligt Jørgensen och Philips kan detta således vara ett redskap för att komma fram till och underbygga en tolkning (2000: s.87).

5.2.1 Val av texter

Samtliga av de texter som valts ut för analys är dokument som utarbetats av Göteborgs Stad. Att just dessa fyra texter blivit föremål för granskning beror främst på deras koppling till stadsnära odling, matproduktion och det framtida näringslivet. Tre av dessa texter kan återfinnas på Göteborgs Stads officiella hemsida. Inriktningsdokumentet *Inriktning för arbete med Stadsnära odling* är det enda undantaget, det har på förfrågan skickats per mejl. Nedan följer en kortare beskrivning av samtliga dokument:

Tabell 1. Analyserade dokument

Dokumentets namn	Typ av dokument	Ansvarig part inom Göteborgs Stad
<i>Göteborgs Stads Miljöprogram</i>	Åtgärdsprogram	Miljö- och Klimatnämnden
<i>Inriktning för arbete med Stadsnära odling</i>	Inriktningsdokument	Fastighetsnämnden

<i>Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden?</i>	Rapport	Stadsledningskontoret
<i>Riktlinje för stadsnära odling på allmän platsmark och naturmark</i>	Riktlinje	Park- och naturförvaltningen

Dessa texter ger en bild av hur man inom olika förvaltningar, nämnder och kontor på Göteborgs Stad ser på hållbar stadsutveckling samt på odlingens funktion i staden. Alla fyra utvalda texter kan dessutom svara på samtliga av studiens frågeställningar, dock på olika sätt.

5.2.2 Analytiskt tillvägagångssätt

För att analysera de diskursiva mönster som framträder i var och en av dessa texter har de först och främst lästs igenom ett flertal gånger för att deras övergripande syfte ska bli tydligt. Efter detta har tillvägagångssättet varierat något texterna emellan beroende på deras vitt skilda karaktär. I miljöprogrammet samt i de två texter som uttryckligen berör stadsnära odling har analysen främst berört vilka funktioner som odlingen/det urbana jordbruket tillskrivs. Vilken funktion texterna kopplar samman med det urbana jordbruket utgör de förutsättningar som finns för att det urbana jordbruket ska kunna utvecklas i enlighet med Mougeots definition. I dessa tre dokument uttrycks även möjliga samt planerade åtgärder. Också dessa kommer att analyseras för att utröna vilka möjligheter åtgärderna erbjuder.

Texten *Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden?* skiljer sig från de andra tre i den bemärkelsen att den överhuvudtaget inte behandlar urbant jordbruk eller stadsnära odling. Rapporten ger istället en bild av hur man inom Göteborgs Stad ser på framväxten av det framtida näringslivet samt på vilka näringar man tror kommer att dominera. I samband med denna text analyseras de näringslivsbetingade diskursiva förutsättningarna för att integrera urban odling i stadens ekonomiska och ekologiska system. Rapporten analyseras främst utifrån de teorier som berör hanteringen av begreppet hållbar utveckling samt synen på stadens funktion.

Efter en sammanställning av texterna där för texten karaktäristiska citat valts ut för granskning har texterna satts in i ett analyschema för att ge en överskådlig bild av deras diskursiva ursprung. I texterna kan olika bakomliggande tankemönster utläsas något som analyschemat på ett tydligt sätt presenterar. Analyschemat kommer även att användas för att på ett lättförståeligt sätt jämföra texterna med intervjusvaren.

5.3 Intervjuer

Esaiasson et al (2012) beskriver samtalsintervjuer som en passande metod då man ämnar ta reda på hur människor själva uppfattar sin värld. Genom möjligheten att ställa följdfrågor och låta intervjupersonen utveckla sina svar kan man utröna vilken mening människor ger olika fenomen i sin verklighet (s.252-253). Då syftet med studien är att tydliggöra diskursen kring urbant jordbruk i det framtida Göteborg lämpar sig denna metod mycket väl. Genom att formulera frågor kring hållbart stadsbyggande, matförsörjning och urbant jordbruk i framtidens Göteborg utkristalliseras den diskurs som utgör en viktig förutsättning för det urbana jordbruket. För att komplettera det insamlade intervjumaterialet har ett antal dokument från Göteborgs Stad valts ut för analys. Genom en analys av dokument som anger riktlinjer och målsättningar för matproduktion, urbant jordbruk samt framtidens näringsliv kan en bredare bild ges av de diskursiva förutsättningar som möjliggör och försvårar det urbana jordbrukets plats i stadsrummet.

Alla respondentintervjuer har genomförts i enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Intervjupersonerna har alla informerats om studiens syfte och villkoren för deras deltagande. De har även tillfrågats om de är bekväma med att intervjun spelas in. Då intervjupersonernas namn och exakta position inte är intressanta för studiens syfte har dessa uppgifter heller inte publicerats (Vetenskapsrådet 2002: s.7-14).

5.3.1 Val av intervjupersoner

Den urvalsprincip som använts inför intervjuerna är *centralitet* (Esaiasson et al 2012: s.258). Detta innebär att fyra personer som på olika sätt har diskurskapande makt gällande utvecklingen av den framtida stadsstrukturen samt det framtida näringslivet i Göteborg har valts ut för intervju. De diskursiva ramar som dessa fyra personer rör sig inom färgar i hög grad framväxten av framtidens stadsmiljö och näringsliv samt förutsättningarna för urbant jordbruk i Göteborg. Genom deras uppfattningar gällande vad som är möjligt samt gällande vilka funktioner en stad ska inneha, skapas den fysiska miljön. Till viss del skulle intervjupersonerna kunna benämnas som informanter då de valts ut på grund utav sin position inom Göteborgs Stad. Dock handlar deras bidrag till studien inte om att söka reda på ”sanningar” eller objektiv information. Syftet med studien gör snarare deras tankar och reflektioner om det framtida Göteborg intressanta och således kommer de i fortsättningen att benämnas som respondenter.

Respondenterna 1-3 har valts ut på grund av sina beslutsfattande positioner gällande stadsbyggande och exploatering av den kommunalt ägda marken. Då denna uppsats tar avstamp i Mougeots

definition av urbant jordbruk som innebär att det bör integreras i stadens ekonomiska och ekologiska system är även utvecklandet av Göteborgs framtida näringsliv intressant. Det är utifrån dessa premisser som Respondent 4 har valts ut.

Tabell 2. Presentation av respondenter

	Position	Arbetsplats
<i>Respondent 1</i>	Högt uppsatt inom Byggnadsnämnden	Byggnadsnämnden är utsedd av kommunfullmäktige och ansvarar för stadsbyggande och stadsmiljö i Göteborg. Detta inkluderar utvecklandet av bland annat infrastruktur, näringsliv och bostäder (Stadsbyggnadskontoret 2014).
<i>Respondent 2</i>	Planerar det framtida stadsbyggandet på Stadsbyggnadskontoret	Stadsbyggnadskontoret skapar översiktsplanen för Göteborg samt detaljplaner för mindre områden (Stadsbyggnadskontoret 2013).
<i>Respondent 3</i>	Högt uppsatt inom Fastighetsnämnden	Fastighetsnämnden är utsedd av kommunfullmäktige och ansvarar bland annat för Göteborgs markreserv, mark- och exploateringsverksamhet samt utarrendering, köp och försäljning av markresurser (Fastighetskontoret u.å.a).
<i>Respondent 4</i>	Bransch- och klusterutvecklare på Business Region Göteborg (BRG)	BRG är ett icke-vinstdrivande dotterbolag till Göteborgs Kommunala Förvaltnings AB som i sin tur är helägt av Göteborgs Stad. Dess uppdrag är att bidra till hög sysselsättning, investeringar samt ett diversifierat näringsliv med perspektivet långsiktig hållbar utveckling i Göteborgsregionens medlemskommuner (BRG 2014).

5.3.2 Genomförande och intervjuguide

Samtliga intervjuer har ägt rum på respondenternas respektive kontor, detta för att så långt som möjligt fånga respondenten i dennes egen kontext. Intervjuernas längd har varierat mellan 45 och 60 minuter men generellt avslutats när så utvecklade svar som möjligt på intervjuguidens olika teman har uppnåtts.

Intervjuguiden har utformats på ett trattliknande sätt där stora, mer generella frågor kring hållbart stadsbyggande samt det framtida näringslivet ställts i början av intervjun för att sedan smalnas ned till mer specifika frågor gällande livsmedelsförsörjning och urbant jordbruk. Detta för att inte avslöja forskningens frågeställningar redan i inledningen av intervjun och på så vis undvika att respondentens svar färgas av dessa. Intervjuguiden har formulerats tematiskt med tre övergripande

teman samt underfrågor som knyter an till temat. Underfrågorna har sedan följts av uppföljningsfrågor där respondenten ges utrymme att ytterligare utveckla sina svar. I vissa fall har intervjuguiden modifierats under intervjuens gång då respondenten redan på ett tidigt stadium kommit in på frågor rörande ett annat tema. Alla intervjuguidens frågor har dock ställts vid alla intervjutillfällen. Intervjuguiden i sin helhet återfinns i Bilaga 1.

5.3.3 Analytiskt tillvägagångssätt

Efter genomförandet av samtliga intervjuer har det inspelade materialet lyssnats igenom ett flertal gånger och de för studien relevanta delarna transkriberats. Slutligen har intervjusvaren sammanställts utifrån intervjuguidens frågor för att skapa en övergripande bild av de gemensamma samt de avvikande diskursiva dragen i varje intervju. Efter sammanställningen har respondenternas olika svar satts in i ett analyschema. Analyschemat hjälper till att sortera intervjusvaren och gör analysen mer lättnavigerad för läsaren. Det ger även en uppfattning om hur intervjusvaren förhåller sig till de teorier som beskrivs i det teoretiska ramverket. Även element från tidigare forskning har använts i analysen, då främst i jämförande syfte. Genom sammanställning och analyschema har olika diskursordningar kopplade till hållbar stadsutveckling, urbant jordbruk samt framtidens näringsliv utkristalliserats.

Frågeställningen ”vilka diskursiva förutsättningar finns för att Göteborgs Stad ska initiera samarbeten med näringslivet i syfte att integrera urbant jordbruk i stadens ekologiska samt ekonomiska system?” besvaras genom en analys av respondenternas svar på frågorna i tema 2 i intervjuguiden samt genom vissa svar som framkommit på frågorna i tema 3. Dessa två teman behandlar stadens framtida näringsliv respektive matförsörjning.

Frågeställningen ”vilka diskursiva ramverk ligger bakom det sätt på vilket beslutsfattare inom Göteborgs Stad ser på stadens struktur i förhållande till matproduktion?” besvaras utifrån svaren på frågorna i tema 1 samt vissa element ur tema 3 i intervjuguiden. Det förstnämnda temat inkluderar frågor gällande hållbar stadsutveckling samt stadens framtida struktur.

Den sista frågeställningen, ”vilka möjligheter till utveckling av det urbana jordbruket erbjuder den dominerande diskursen?” relaterar till alla intervjuguidens teman men allra främst till tema 3 som innefattar frågor gällande stadens framtida matförsörjning.

5.4 Analysschema

Tabell 3. Analysschemats utformning

	Text/Respondent 1	Text/Respondent 2	Text/Respondent 3	Text/Respondent 4
Stadens utmaningar				
Incitament för urbant jordbruk (Mougeots definition)				
Urbana jordbrukets funktion				
Odling på micro-, meso- eller macronivå?				
Status quo, reform eller transformation				

5.5 Metod och materialproblem

Gällande den rådande diskursen om urbant jordbruk och hållbar stadsutveckling inom Göteborgs Stad kommer denna studie enbart att kunna erbjuda ett stickprov. Då samtliga relevanta analysenheter i form av intervjupersoner och texter inte kunnat inkluderas kan helt säkra slutsatser dras gällande den rådande diskursen inom Staden. En komplett analys hade krävt ett bredare och mer omfattande empiriskt material, särskilt i form av intervjuer. Detta gör det svårt att helt säkerställa vilka diskursiva ordningar som dominerar något som gör att studiens externa validitet kan ifrågasättas. Genom att analytiskt generalisera resultaten till teorier kan dock ett antal allmängiltiga aspekter lyftas fram (Esaiasson et al 2012: s.158-159). Textanalyserna samt analyserna av intervju svaren har bidragit till att utröna vissa diskursiva mönster inom Göteborgs Stad. Både återkommande och avvikande element i texterna respektive intervju svaren har framkommit.

Diskursanalysen och den konstruktionistiska epistemologin innebär även en problematik som Jørgensen och Philips benämner som reflexivitetsproblematiken (2000: s.29). Den innebär att även forskaren befinner sig inom bestämda diskursiva ramar som formar dennes uppfattningar av samhället, problemet, de skrivna texterna samt respondenternas svar. Studiens resultat färgas således av forskarens förförståelse och subjektiva världsuppfattning.

6. Resultat och analys

6.1 Textanalys

6.1.1 Göteborgs Stads Miljöprogram

I Göteborgs Stads Miljöprogram som blev färdigt 2013 uttrycks tydligt en ambition om att skapa en säkrare livsmedelsförsörjning. Sju av programmets 212 punkter behandlar åtgärder som ska bidra till att skapa en lokalt förankrad matproduktion, både intra-urbant och peri-urbant. Åtgärderna motiveras med följande inledning:

Att trygga tillgången till livsmedel är viktigt i en tid när klimatförändringar och resursknapphet skapar osäkerhet kring livsmedelsförsörjningen. Ett sätt är att odla i staden och att underlätta för detta. Det har också positiva effekter på den biologiska mångfalden och upplevelsen av en attraktiv stad. (Miljö- och klimatnämnden 2013: s.30)

Här uttrycks tydligt att matsäkerheten är hotad av externa faktorer samt att åtgärder bör vidtas för att hitta nya former för matproduktion. Formuleringen tyder således på en ambition att skapa en mer diversifierad och resilient matproduktion i Göteborg och öppnar upp för möjligheten att öka odlandet i staden. Attityden kan liknas vid det som Hopwood et al beskriver som reform, utmaningarna tas på stort allvar och förändringar måste ske, dock inom det nuvarande systemet. De sju punkter som ska bidra till genomförandet av dessa förändringar gällande matproduktionen är punkt 10-16 i programmet. Punkt 10 och 11 berör framtagandet av en regional samt en lokal livsmedelsstrategi för att säkra livsmedelstryggheten samt skapa en ekologiskt och socialt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel i Göteborg. Punkt 12 berör Göteborgs deltagande i EU-projektet Sustainable Food in Urban Communities (Miljö- och klimatnämnden 2013: s.30-31). Punkt 13 till 14 är särskilt intressanta för utvecklingen av det urbana jordbruket. Båda handlar nämligen om stadens urbana odlande, dock på olika sätt. Formuleringen i punkt 13 lyder:

Ett intensivt och viktigt arbete pågår med att stimulera stadsnära odling på kommunal mark. Odling i staden är även viktig på mark som inte ägs av kommunen. Vi ska kommunicera odlandets fördelar till invånarna och erbjuda möjlighet att delta. (Miljö- och klimatnämnden 2013: s.31)

Punkt 13 handlar således om att främja odling på både kommunal och privat mark och det

är, enligt programmet, Fastighetskontoret som ansvarar för implementeringen av denna punkt. Formuleringarna tyder på att denna punkt vänder sig till invånare som tidigare inte engagerat sig nämnvärt i odlingssammanhang. Den funktion som odlingen tillskrivs är en form av gemenskap, punkten inger känslan av att ”alla ska med”. Främst tycks punkten dock rikta sig mot odling på micro- och mesonivå. Punkt 14 däremot, uttrycker ambitionen att främja redan existerande odlare och erbjuda ökade möjligheter till samarbete och utveckling av verksamheten. Här kommer programmet in på områden som handlar om mer storskalig odling på macronivå. För denna punkt står Miljö- och Klimatnämnden som ansvariga. Formuleringen lyder:

Intresset för stadsnära odling växer rekordsnabbt och många olika aktörer är inblandade. Vi ska starta ett nätverk där offentliga, privata och frivilliga aktörer kan träffas och utbyta erfarenheter, berätta om aktuella projekt och ta hand om nya idéer. (Miljö- och klimatnämnden 2013: s.31)

Punkt 14 uttrycker således att möjligheten att integrera urbant jordbruk i stadens ekonomiska och ekologiska system finns. Mougeots definition av intra-urbant jordbruk kan därmed förverkligas om åtgärderna i denna punkt genomförs. Att skapa nätverk mellan aktörer anses av Dubbeling och Merzthal vara nödvändigt för att de ekonomiska, tekniska och kunskapsmässiga resurserna ska kunna användas på bästa sätt. Även punkt 15 och punkt 16 är av relevans för utvecklingen av det urbana jordbruket. Punkt 15 slår fast att fler fruktträd ska odlas på stadens mark och vara till för allmänheten för att alla Göteborgare ska få tillgång till frukt och bär. Punkt 16 berör förstudien Stadslandet och dess uppföljning. Den uttrycker att åtgärder ska genomföras i enlighet med förstudien för att på sikt leda till större projekt i nordöstra Göteborg.

Miljöprogrammet erbjuder således goda förutsättningar för det urbana jordbrukets framväxt. Framför allt i punkt 14 och punkt 16 ses det urbana jordbruket som en potentiell näringslivsgren där småföretagande bör främjas. Det ges utrymme för urbant jordbruk på både micro-, meso- och makronivå som dessutom går i linje med Mougeots definition. Dock måste jordbruket fortfarande få en etablerad plats i stadsrummet, något som främst kan åstadkommas genom aktivt policyskapande. Det faktum att institutionella strukturer som underlättar det urbana jordbrukets etablering måste utvecklas nämns inte i programmet. Att odling av grödor är det som ligger i fokus och att djurhållning inte nämns är även det intressant. Odlingen är den form av urbant jordbruk som främst dominerar i Göteborg idag vilket tyder på att sättet på vilket staden är uppbyggd skapar de rådande uppfattningarna om vad som är möjligt. Texten rör sig inom den diskursiva ordningen gällande vad

staden ska vara men vidgar den ändå perspektivet lite försiktigt. Målen är även konkreta och handlingsinriktade vilket tyder på att de ämnar genomföras.

6.1.2 Inriktningsdokument för Stadsnära Odling

I det inriktningsdokument för som ligger till grund för Fastighetskontorets uppdrag att stimulera stadsnära odling uttrycks tydliga ambitioner om att skapa förutsättningar för mer storskaliga odlingsprojekt i stadens intra-urbana områden. Satsningen har ett tydligt partipolitiskt ursprung i den rödgröna majoriteten i Göteborgs Stad, det är Miljöpartiet, Vänsterpartiet samt Socialdemokraterna som utformat det yrkande som sedan fastslagits. Enligt inriktningsdokumentet syftar uppdraget i första hand till:

...att stimulera småskalig och/eller bostadsnära odling och de människor som vill engagera sig i den. Målet är att få nya odlingar, odlingar på okonventionella ställen, odlingar som ger glädje, som ger kunskapsunderlag eller bidrar till att sprida kunskap och skapa kontakt mellan generationer och människor från olika delar av staden och världen. (Fastighetsnämnden 2012: s.1)

I denna formulering uttrycks främst odlandets sociala värden, något som bland annat Pearson et al belyser som karaktäristiskt för västvärldens syn på stadsodling. Integration, välmående, kunskapsspridning och möten mellan människor benämns som odlingens främsta funktion. Dock är uppdraget mycket brett och involverar även andra element av urbant jordbruk. Totalt består det av fyra delar:

1. Koloni- och odlingslotter
2. Utvecklingsprojekt och samarbeten
3. Ekonomiskt stöd
4. Utrymme för odling i nyproduktion.

Särskilt punkt 2 tyder på att incitament finns för att skapa ett bredare odlingsnätverk och därmed även skapa möjligheter för sektorn att växa. Där nämns att odlingen ska vara till för odlarens egen skull, för att skapa en vackrare och mer tilltalande stadsbild men även för att ”skapa förutsättningar för framtida 'Gröna jobb' till exempel inom återbruk, skötsel av gröna ytor, hantverk, ekologisk produktion, försäljning med mera” (Fastighetsnämnden 2012:s.2). Målet med denna del av projektet uttrycks vara att:

...inte bara hitta nya platser för odling utan lika mycket att nå nya grupper, ge utrymme för nya odlare och att utveckla nya former, till exempel så kallade ”tillsammansodlingar”. Även utveckling av lokal matproduktion och stadsnära djurhållning kan vara del i detta. (Fastighetsnämnden 2012:s.2)

Det faktum att man vill finna ”nya vägar” för odlingen inom staden tyder på ett nytt sätt att tänka kring stadens funktion och struktur. Att stadsnära djurhållning ses som en potential utmanar gamla diskurser och tankar kring den moderna staden och dikotomin natur/kultur. Stadsrummet blir till en möjlig odlingsyta vilket skapar goda förutsättningar för att matproduktionen i framtiden kan bli både diversifierad och mer resilient. För att uppnå dessa mål ska kunskapscenter skapas där goda exempel samt inspiration till odling och smart livsstil kan spridas. Inriktningsdokumentet belyser även att social utveckling i form av stimulans av lokal och småskalig försäljning av det odlade kan vara en metod. Det urbana jordbruket lyfts här ur sin nuvarande kontext i staden och placeras in i en ny. I inriktningsdokumentet uttrycks en vilja att integrera det urbana jordbruket i stadens ekonomiska system på ett bredare sätt, möjlighet för odling på alla nivåer ges. Nätverksskapande är, som vi redan tidigare sett, en möjlig väg att nå detta. Dock nämner inriktningsdokumentet inget om skapandet av de strukturella förutsättningar som det urbana jordbruket kräver. Lagar, regleringar, policydokument och möjlighet till markupplåtelse är frågor som lämnas obesvarade. Ändå innebär dokumentet att det inom denna myndighet har tagits ett steg mot att förändra diskursen gällande urbant jordbruk.

6.1.3 Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden?

Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden? publicerades av Stadsledningskontoret i november 2013 och syftar till att ge idéer och väcka diskussion kring framtidens näringsliv i Göteborg. Det för studien intressanta med denna rapport är frånvaron av odling och matproduktion som en potentiell näringslivsgren. Här kommer de kapitel i rapporten som berör *övergripande drivkrafter* samt *möjliga vägar framåt* att behandlas.

Bland de övergripande drivkrafter som identifieras har olika scenarion för energipriser och handel utarbetats. De fyra scenariona innefattar ett där energipriserna är höga och handeln begränsad, ett där energipriserna är oförändrade och handeln är begränsad, ett med höga energipriser och frihandel samt ett med oförändrade energipriser och frihandel. Det första och det sista scenariot står således i

motsatsförhållande till varandra. Det första beskrivs på följande sätt:

I detta scenario har den globala ekonomin den allra svagaste utvecklingen, på grund av såväl höga energipriser som handelshinder av olika slag vad gäller varor, tjänster, kapital och arbetskraft. Närmarknaderna blir betydligt viktigare, i Sveriges fall Norden och Europa. (Stadsledningskontoret 2013: s.9)

I ett fall av höga energipriser och begränsad handel skulle det således finnas utrymme för att utveckla de lokala marknaderna, något som skulle kunna innebära att lokal matproduktion främjas. Motsatsen till detta scenario skulle enligt rapporten vara energipriser som ligger kvar på dagens nivå i kombination med frihandel. Scenariot beskrivs på följande sätt:

Detta scenario har den starkaste globala tillväxten. Specialiseringen mellan olika regioner och länder fortsätter och företagen internationaliseras. Samhällena har en låg självförsörjningsgrad och ett högt ömsesidigt beroende, vilket resulterar i en sårbarare men även mer sammanflätad värld. (Stadsledningskontoret 2013: s.10)

Här begränsas möjligheterna för närproducerat och urbant jordbruk i och med att självförsörjningsgraden minskar. Formuleringen ”sårbarare” visar dock på att resiliensbegreppet finns närvarande även då det framtida näringslivet diskuteras. Detta scenario skulle innebära att livsmedelskedjan fortsatt förblir global. Inga incitament tycks finnas för att utveckla en mer diversifierad matproduktion, något som Barthel och Isendahl ansåg vara nödvändigt i skapandet av resilienta samhällen. I scenarioanalysen uttrycks inte vilket av scenarierna som anses vara mest troligt. Dock ser man det som tänkbart att ”ökad tillgång på fossil energi via nya oljefyndigheter och nya tekniska innovationer, till exempel skiffergas, som introducerades på marknaden kan möta efterfrågan på dagens prisnivå under de kommande 10-15 åren” (Stadsledningskontoret 2013: s.8). Ett scenario med kraftigt höjda energipriser tycks således inte vara det mest troliga enligt Göteborgs Stad.

Denna del av rapporten tyder på att Göteborgs Stad ser den lokala utvecklingen som mycket beroende av den globala marknaden. För att de lokala marknaderna ska kunna stärkas krävs ett scenario där handelsmöjligheterna minskar, annars finns inga incitament för detta. I kapitlet uttrycks ändå att den globala utvecklingen mot mer hållbara samhällen kommer att intensifieras, främst frammanad av ökad kunskap om konsekvenser samt om de ökade kostnader som bristande miljöhänsyn innebär. En ökad satsning på hållbar samhällsutveckling anses i rapporten vara en

kärnfråga. Dock uttrycks inte vad en sådan samhällsutveckling skulle innebära.

Även den teknologiska utvecklingen ses som en avgörande drivkraft. I rapporten nämns att ekonomisk tillväxt ofta kopplas samman med teknisk utveckling som tillsammans med globaliseringen leder till ett högt omvandlingstryck på arbetsmarknaden. Författarna menar att "[i] dagsläget kan man grovt förenklat säga att mänskligheten står på randen av tre teknologiska revolutioner; en biologisk, en nanoteknologisk och en maskinrevolution. Samtliga tre binds samman av den redan rådande informationsteknologiska revolutionen" (Stadsledningskontoret 2013: s.10).

Alla dessa tre revolutioner beskrivs innebära mycket stora förändringar. Man frågar sig i rapporten hur människan kommer att utvecklas då man med hjälp av nya kunskaper inom biotekniken avser omprogrammera kroppens genetiska kod för att på artificiellt sätt påskynda den biologiska revolutionen. Även nanoteknologin beräknas leda till stora förändringar, "[i] och med att skalan är så ofantligt liten ger det upphov till designlösningar utan motstycke. Detta kommer att påverka samtliga industrigrenar; livsmedelsteknik, fordonsteknik, byggnadsteknik, bioteknik, informationsteknik för att nämna några" (Stadsledningskontoret 2013: s.11).

Rapporten sätter stor tilltro till den teknologiska revolutionen och beskriver att den kommer att leda till betydande förändringar för världen i stort. Det uttrycks även att det är viktigt för Göteborg att utveckla ett innovativt och kunskapsdrivet företagsklimat för att kunna dra nytta av de nya tekniska innovationerna. Denna tilltro till den teknologiska utvecklingen i kombination med de tidigare beskrivna framtidsscenario tyder på en diskurs som intar status quo som handlingsalternativ i strävandet efter hållbar utveckling. Den fria marknaden kommer att leda till ökade informationsflöden och utvecklandet av ny teknologi. En stor del av rapporten behandlar Göteborgs internationella konkurrenskraft. Att vara en stark aktör på den globala marknaden beräknas skapa ökad tillväxt, något som likställs med en hållbar tillväxt, "[e]tt starkt näringsliv ger förutsättningarna för en god välfärd. Fler arbetstillfällen ger ökade skatteintäkter. Förbättrade förutsättningar för näringslivet i Göteborg kan därmed stärka stadens ekonomiska förutsättningar för att uppnå en hållbar tillväxt" (Stadsledningskontoret 2013: s.38). Mycket lite utrymme lämnas då åt en omställning mot en mer lokalt förankrad matproduktion och konsumtion.

Bland de möjliga vägar framåt som rapporten nämner ingår en ökad internationalisering som bland annat anses innebära skapandet av förbättrade förutsättningar för att internationella företag ska kunna etablera sig i Göteborg. Olika möjligheter att skapa en internationaliserad syn på Göteborg

diskuteras, bland annat genom att profilera sig som testarena för nya innovativa lösningar.

Rapporten uttrycker även en vilja att marknadsföra Göteborg som kunskaps- och handelsstad. Det anses även vara viktigt att ge staden en internationell karaktär (Stadsledningskontoret 2013:s.38-39).

I detta dokument tyder mycket på att utvecklingen av det framtida näringslivet och det framtida Göteborg kommer att präglas av teknologi och global konkurrens. Rapportens författare strävar efter modernisering och ”den moderna staden” samt efter att skapa en attraktiv bild av Göteborg internationellt. En stor tyngdpunkt ligger i hur utländska företag ska attraheras till staden, rapporten uttrycker exempelvis att ”hur stadens samlade utbud av produkter och tjänster uppfattas har betydelse för om ett företag väljer att etablera sig här eller inte”(Stadsledningskontoret 2013: s.40). Ordet innovation nämns mycket frekvent i rapporten som en viktig faktor för näringslivets utveckling. Innovationer och idéer kan kopplas till dikotomin natur och kultur som karaktäriserar stadens relation till landsbygden. Rapporten nämner att ”nyckeln ligger i att hela tiden söka efter produkter med hög innovationsförmåga och lägga kraft på att utveckla nya produkter som har tillväxtpotential” (ibid: s.44). Således, uttrycker den bör man undvika att satsa på produktstrategier som ”ensidigt baseras på investeringar i hårdvara” (ibid: s.44). Utifrån denna rapport tycks således utsikterna för ett stadsjordbruk som är integrerat i det ekonomiska och ekologiska systemet i Göteborg vara relativt dystra. Den bild av utveckling som rapporten förmedlar tyder snarare på att staden rör sig längre bort från de egenskaper som traditionellt kopplas till landsbygden.

6.1.4 Riktlinje för stadsnära odling på allmän platsmark och naturmark

Denna riktlinje berör endast odling på allmän plats med allmänna och gemensamma ytor utan stugor. Riktlinjen handlar alltså om odling på micro- och mesonivå, att göra det till en verksamhet på macronivå ger den inga direkta förutsättningar för. Den berör även endast stadsodling, vilket bara är en av många former av urbant jordbruk. Liknande riktlinjer gällande djurhållning i staden tycks inte finnas, troligtvis på grund av att stadsnära djurhållning är relativt ovanligt i Göteborg. Utan sådana riktlinjer försvåras sådan verksamhet, något som uttrycktes i den tidigare nämnda förstudien Stadslandet. Detta dokument ger dock en bild av vad man inom Göteborgs Stad anser att odlingen har för funktion. Det främsta fokuset ligger på odlingen som en plattform där det skapas möten, upplevelser samt god fysisk och psykisk hälsa. Dokumentet bedömer att odlingen är ”ett billigt sätt att erbjuda invånarna ett friskare och socialt rikare liv” (Glader 2011: s.5). I inledningen uppges att en betydande del av stadens invånare har uttryckt en önskan om att kunna odla i sin närhet. Det är enligt riktlinjen en betydande drivkraft inom kommunen att tillgodose sådana önskemål från

medborgarnas sida. I citaten nedan nämns några av de positiva aspekter som kommunen förknippar med odling:

Utevistelse och odling ger en bättre både fysisk och psykisk hälsa. Det skapar också ett mer hållbart samhälle, särskilt om avstånden är korta och kretsloppen slutna. Fördelen med närodlat mat är att mycket mindre energi krävs för att få produkterna från jord till bord. (Glader 2011: s.5)

Detta uttalande beskriver ett faktum, det uttrycker att kopplingen mellan odling och ett hållbart samhälle är självklar. Även andra positiva effekter nämns, dock i mer osäkra ordalag, ”[s]egregation kan också motverkas när olika kulturer möts i arbete och kunskapsutbyte. Odlingsområden kan också användas i pedagogiskt syfte och för lek och samvaro” (Glader 2011: s.5).

I de två ovanstående citaten nämns två hållbarhetsdimensioner, den sociala och den ekologiska, i samband med stadsodling. Odlingens potential att skapa arbetstillfällen och bidra till ekonomisk hållbarhet nämns i förbifarten och då endast som något det visats prov på utomlands (Glader 2011: s.5). Att sådana verksamheter även skulle kunna finnas i Göteborg uttrycks inte direkt. Det nämns dock att många arbetslösa har mycket tid över och att odling skulle kunna vara ett sätt för dessa människor att spara pengar. Tydligt är att odlingen här rör sig inom den diskursiva ordning som relaterar den till en form av rekreation och feel-good som dessutom kan bidra till ekologiska fördelar. Detta undergräver på sätt och vis dess utveckling. Dock tas aspekten kring skapandet av strukturella förutsättningar för stadsodling upp. Riktlinjen nämner att olika kommunala aktörer på ett bättre sätt måste samarbeta för att underlätta odlingen. Här öppnas möjligheten upp för ett bredare och mer organiserat kommunalt engagemang.

Det finns alltså ett behov av att på ett organiserat sätt möta de frågor från allmänhet och tjänstemän som dyker upp allt oftare. Detta kan ske genom ett intimt samarbete mellan kommunens alla förvaltningar och bolag. (Glader 2011: s.4)

De lagar och regler som omger den stadsnära odlingen på allmän platsmark och naturmark handlar främst om att allmänhetens tillgänglighet till områdena inte får begränsas. De allmänna ytorna är till för alla och odlingsområden får därför inte stänga ute människor med hjälp av stängsel och staket. I utfärdande av nyttjanderättsavtal måste alltid en förening finnas som motpart. Detta gör att odlingsmöjligheterna begränsas något. Synen på att odling är något som ska göras gemensamt och som ska bidra till nya mötesplatser och upplevelser för allmänheten reproduceras av dessa lagar och

regler.

Tabell 4. Analysschema för texter

	Göteborgs Stads Miljöprogram	Inriktningsdokument Stadsnära Odling	Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden?	Riktlinjer för stadsnära odling på allmän platsmark och naturmark
Stadens utmaningar	Skapa ekologisk hållbarhet och resiliens.	Skapa socioekonomisk hållbarhet genom insatser som gynnar miljön.	Skapa ett diversifierat näringsliv, nya innovationer, ett starkt namn på den globala marknaden.	Skapa social hållbarhet genom mötesplatser samt fysiskt och psykiskt välmående.
Incitament för urbant jordbruk (Mougeots definition)	Medel/Starka	Starka	Svaga	Medel
Urbana jordbrukets funktion	- Matsäkerhet - Resiliens - Attraktiv stad	- Möten - Kunskapsspridning - ”Gröna jobb” - Livsstilsförändring	-	- Förbättrad hälsa - Energibesparande - Möten
Odling på micro-, meso- eller macronivå?	meso, macro, micro.	meso, macro micro	-	micro, meso
Status quo, reform eller transformation	Reform	Reform med inslag av Transformation	Status quo med inslag av Reform	-

6.2 Intervjuresultat och analys

6.2.1 Den hållbara staden

Då respondenterna får frågan om vad hållbart stadsbyggande innebär blir det tydligt att förtätning av staden ligger i diskursivt fokus. Intervjupersonerna nämner alla hur förtätning ska leda till att avstånden minskar och därmed även bilberoendet. Respondent 1 talar om förtätning som själva kärnan i hållbar stadsutveckling. I dennes sätt att uttrycka sig blir det tydligt att denna faktor förknippas med framväxten av ett modernt Göteborg. Respondenten menar att vi måste ”...lämna det vi har planerat från 70-talet och framåt att verkligen kunna gå till tandläkaren utan att sätta sig i någon bil”.

Respondent 3 talar om förtätningen på liknande sätt och menar att i Göteborg kan man förtäta i hundra år. Enligt respondenten är Göteborg en relativt glesbebyggd stad vilket innebär stora

möjligheter till att bygga tätare och minska avstånden. Även denne respondent talar om förtätning samt kollektivtrafik som det hållbara stadsbyggandets kärna. Dock nämner denne även de tre hållbarhetsdimensionerna och belyser segregationen samt utbildningsfrågan. Varken Respondent 1 eller Respondent 3 tar således upp matproduktion och fossila bränslen i sin analys av de största framtida utmaningarna för Göteborg.

Respondent 2 talar om ”bilen, biffen och bostaden, vill man koka ned det är det så enkelt. Hur bor vi? Hur transporterar vi oss? Vad äter vi?”. Enligt denne ligger problematiken i en helhet, man ska bygga städer så de är tillräckligt bra för människor. Även denne respondent förknippar det framtida stadsbyggandet med förtätning och uttrycker att ”[f]ramför allt gäller det att bygga en tätare stad, att förtäta, så att vi kan driva vår kollektivtrafik och leva ett bra stadsliv”.

De tre första respondenterna har därmed en liknande bild av hur den framtida staden ska se ut, den ska vara tät med ett minskat bilberoende och en förbättrad kollektivtrafik. På frågan gällande om huruvida det ligger någon konflikt inbäddad i förtätningen nämner Respondent 2 att medborgarna kan sätta sig på tvären och att dessa således måste involveras i planeringsprocessen. Denne menar även att man inte i första hand kommer att förtäta på grönområden, dock är det inte nödvändigtvis är heligt bara för att det är grönt. Man bör istället ses till helheten. Respondent 1 anser snarare att det är bilismen som främst ligger i konflikt med förtätning. Göteborg, menar denne, är planerad efter bilismen. En gång betydde den frihet och status. Det är således främst de nuvarande funktionerna som försvårar utvecklingen av en tätare stad, inte andra möjliga sätt att utveckla städer på. Förtätningen känns som en självklarhet hos dessa tre respondenter.

Respondent 4 är den enda av de fyra som inte inledningsvis refererar till förtätning då frågan om det hållbara stadsbyggandet ställs. Denne svarar att ”[h]ållbarhet för mig är en process man jobbar med, inget statiskt tillstånd. Därför måste man säkerställa att de processerna finns. Hur skapar man medborgardialog? Hur blir medborgarna medskapare av sin stad?”. Här lämnar Respondent 4 utrymme för att invånarna ska kunna bygga sitt Göteborg. Respondenten menar även att staden ska vara en arena där man kan testa nya idéer och utveckla stadsrummet utifrån medborgarnas, Stadens, politikernas och tjänstemännens behov. Även denne bedömer dock att förtätningen är grundläggande för det hållbara stadsbyggandet. Förtätningen, menar respondenten, ska dock ske utan att tappa bort känslan av närhet till havet, naturkänslan och grönområden. De främsta konflikterna i förtätningen uttrycks vara kopplade till transport av gods och människor. Förtätning innebär en ökad befolkningsdensitet vilket ställer höga krav på utveckling av service och transport.

Den röda tråden i synen på hållbar stadsutveckling inom Göteborgs Stad är således förtätning. I samtliga av respondenternas svar uttrycks förtätningen som en självklarhet som inte på något vis ifrågasätts. Detta är därmed en dominerande diskursiv ordning som även färgar svaren på övriga frågor som ställs. De utmaningar respondenterna talar om i samband med hållbar stadsutveckling är alla kopplade till förtätningstanken. Hur man i en tät stad ska lösa transport av människor och gods ses som en avgörande fråga, kollektivtrafiken måste förbättras och att avlastningsplatser måste hittas.

Av intervjusvaren att döma blir det även tydligt att det är bilen som anses vara boven i dramat. Att minska bilberoendet genom att förkorta avstånden samt underlätta kollektiva transportformer ses som synonymt med att skapa en hållbar stad. Varken den framtida matförsörjningen eller det stora beroendet av fossila bränslen nämns i något av intervjusvaren. Bilismen är även det som främst ligger i konflikt med förtätningstanken samt eventuellt medborgare som sätter sig på tvären. Ingen av respondenterna nämner att andra, alternativa modeller för hållbart stadsbyggande skulle kunna ligga i konflikt med förtätningen. Endast de nuvarande elementen i staden ses som problematiska för detta, något som tyder på att respondenterna är relativt begränsade i sina tankar kring vad som är möjligt. Här blir det tydligt att Registers teori görs gällande. De dominerande föreställningarna om vad en stad ska vara är endast en reproduktion av den nuvarande strukturen. Trots att förtätning innebär att staden förändras, behåller den ändå samma funktioner och element som i dagsläget.

6.2.2 Urbant jordbruk och förtätning

På frågan om huruvida det kommer att finnas någon plats för odling i en förtätad stad varierar svaren mellan respondenterna. Respondent 1 anser att det visst kommer att finnas plats, dock inte mer än idag. Odlingen kommer inte att kunna försörja människor. Respondent 3 är ännu mer skeptiskt. Redan i intervjuens inledning uttrycker respondenten att "[s]tadsnära odling har jag väldigt tydliga åsikter om, det är ren matematik".

Respondent 3 anser att odlingen kommer att uppta mindre och mindre plats då staden förtätas. Varje odling, menar denne, är en privatisering av mark även om kommunen äger den eller om ett kooperativ eller en bostadsrättsförening är där och odlar. Det blir ändå en privatisering då det inte längre är allmän platsmark eller park. Förtätningen innebär att sådana möjligheter att ta allmän platsmark i anspråk kommer att minska då staden blir tätare och människorna blir fler.

Stadsodlingen, anser respondenten, får bli på mycket små ytor. Respondent 3 talar här om stadens

intra-urbana områden och lägger även till att längre ut finns det ju gott om plats.

Stadens parker är något som samtliga respondenter säger sig värna om. Respondent 2 beskriver dem som något känslomässigt för människor, ”det är en plats dit man kan dra sig, där det är tyst och lugnt”. Det gröna, menar respondenten, handlar om både djurens och människornas stadsliv. Respondent 3 använder orden ”rekreation, lugn oas, barn, lek. You name it” för att beskriva stadens grönområden. Detta tycks således stå i konflikt med det urbana jordbruket. Odling innebär privatisering något som berövar människor värdefulla rekreationsytor.

Respondent 2 menar att det inte finns någon större konflikt mellan odling och förtätning. Stadsodling handlar om att ta stadens ytor i anspråk, något som denne, till skillnad från Respondent 3, ser som positivt. Det handlar om det sociala rummet, menar denne. Trots förtätning kommer det att finnas en massa tomma ytor som inte används. Med en förändrad trafikstruktur kan man bland annat minska på de ytor som trafiken upptar. Blir den även mindre nedsmutsande kan impediment vid trafikleder användas för odling. Även i halvperifera områden anser Respondent 2 att det finns massor med ytor som kan användas. Inte heller Respondent 4 ser någon konflikt mellan odling och förtätning, tvärt om anser denne att odlingen är en del av det hållbara stadsbyggandet. Stadsodlingen ska inte vara en politisk fråga, menar Respondent 4. Det handlar om att planerarna ska rita in det i stadsbilden.

I denna fråga skiljer sig respondenternas svar mycket kraftigt, ingen av dem tycks vara av samma åsikt. En av respondenterna anser att stadsodlingen kommer minska, en annan att den kommer att se ut som idag, en tredje att stadsodlingen kommer att öka något och en fjärde att stadsodlingen är en självklar del av en hållbar stad. Respondenterna 1 och 3 är de som över huvud taget inte ser några möjligheter till att odlingen ska kunna ta mer yta i anspråk än vad den gör idag. En av dessa nämner att det hänger ihop med förtätningen och bevarandet av grönområden. Grönområden är något som samtliga respondenter talar varmt om. Ordet ”lunga” förekommer frekvent för att beskriva deras funktion. Detta ordval tyder på att stadens parker och gröna områden anses vara något livsnödvändigt, en plats där människor kan andas och samla kraft. Dessa bör bevaras för att tillhandahålla rekreationsmöjligheter i staden och i förlängningen bidra till invånarnas välbefinnande. I en förtätad stad står odlingen således i konflikt med grönområdena då dessa konkurrerar om samma ytor, att nyttja grönområden för privat eller kommersiellt bruk innebär att inkräkta på stadens ”lunga”. Stadens gröna ytor är således främst till för det sociala, de bör inte ha någon produktiv funktion. Detta kan relateras till dikotomin stad och landsbygd. I staden är

grönområden till för människan, för att kunna leka och strosa. Detta till skillnad från rurala områden där det gröna är en potentiell produktiv yta. En sådan diskursiv ordning hindrar möjligheterna för urban odling på de öppna ytorna i stadsmiljön.

Respondent 4 uttryckte att denna form av ytor, avsatta specifikt för urban odling måste ritas i i stadsstrukturen då staden planeras. Detta krävs för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för det urbana jordbrukets utveckling. Respondenten menar även att odling inte bör vara en politisk fråga, den ska snarare ha en självklar plats i staden. Det är även endast denne som ser möjligheten för odling på macronivå. Övriga respondenter tycks inte ens överväga möjligheten att odlingen skulle kunna anta en annan form än den gör i dagsläget.

6.2.3 Att odla det framtida näringslivet

Respondent 4 är den enda av respondenterna som anser att odling och urbant jordbruk kan bli en del av det framtida näringslivet. Respondenten ser att det i framtiden kommer att växa fram fler småföretagare som erbjuder nära tjänster, exempelvis närodlat.

Vart hittar man odlingsmöjligheter i en förtätad stad? Det är frågor som många ställer sig i stora städer runt om i världen. Hur skapar vi hus där det också går att odla? Det hade varit spännande.

Respondenten ser odlingen som en del av det framtida stadsbyggandet. Näringslivet, menar denne, kommer att behöva förändras i takt med att den hållbara staden utvecklas. I staden måste man skapa en marknad för hållbara lösningar och skapa en struktur för näringslivet, ”[v]ad är det för typ av service och företag som vi behöver i en förtätad blandad stad”. Respondenten anser även att Staden, i strävandet efter hållbar tillväxt, ibland kommer att behöva neka vissa företag att etablera sig i Göteborg.

Man kanske skulle kunna säga tack men nej tack, det här får för stor inverkan på miljön ... Då tror jag att vi kan ha en hållbar tillväxt som inte endast handlar om ekonomisk tillväxt utan hållbar tillväxt där det goda livet blir bättre och bättre för alla.

Respondent 4 tror att det kommer att finnas en marknad för det närodlat i den framtida staden. Detta delvis på grund utav att medvetenheten gällande matproduktion och transporter kommer att öka hos alla. Respondenten är även av åsikten att teknikutvecklingen inte kan lösa större delen av miljöproblemen. Vi kan inte enbart genom teknologi skapa tillväxt som inte tär på jordens resurser.

Denne anser dock att industrin idag är mycket progressiv och ofta har mycket höga ambitioner. I takt med att mer hållbara, rättvisa och gröna produkter ökar i efterfrågan kommer en allt större marknad finnas för dessa företag. Övriga respondenter anser främst att odlingen har en social dimension som är viktig. De ser dock mycket knappa möjligheter att odlingen skulle kunna vara lönsam. Respondent 1 anser att maten skulle bli så dyr.

Mat är ju relativt billigt nu...Säg att du har en fastighet ute i Fiskebäck och betalar vad det nu kostar där ute med en tomt och sen börjar odla potatis som kostar 90 öre i affären. Då är det känslan av att du gjort den själv. Om du inte inte lägger in det är det egentligen fullständigt vansinnigt.

Respondenten tror att vi kommer att se en ny typ av odling i framtiden där man använder fastigheterna på ett annat sätt. Det gröna kommer att integreras på fasader, antingen på utsidan eller innanför glasväggar. Denne påpekar dock att det inte finns några incitament för att bygga så idag. Den enda chansen till att staden skulle kunna bli en livsmedelsproducent är genom teknologiska framsteg. Detta skulle exempelvis kunna bestå i att det tas fram något vegetabiliskt som växer så snabbt att man får det med sig direkt i affären. Det framtida näringslivet i Göteborg tror respondenten till stor del kommer vara baserat på tekniska innovationer. Om Sverige ska överleva med ett dyrare kostnadsläge måste vi ha något att sälja menar denne. Kan vi inte producera billigt måste vi komma med idéer om vad som ska produceras. Respondenten uttrycker att "[d]et är nog 3D-skrivaren som kommer att rädda oss"

Respondent 2 menar att odlingen är ett behov hos människor, att man har ett behov av att ta kontroll över sin egen situation och sätta en spade i jorden. Odlingen är något känslomässigt för människor. Respondenten menar även att det finns en massa plats att göra det på och det bör uppmuntras, men dess funktion kommer inte att förändras nämnvärt i jämförelse med vad den är idag. Städerna har en såpass liten yta i förhållande till landsbygden att det inte skulle vara lönsamt. Framtidens näringsliv kommer snarare att baseras på en kunskapsinriktad tillverkningsindustri. Förändringen kommer inte att vara milsvid.

Respondent 3 nämner platsbristen som ett grundläggande hinder för att utveckla det urbana jordbruket. Räknat på hur mycket jordbruksmark vi behöver för att försörja befolkningen menar denne att urbana odlingar skulle kunna försörja Göteborgarna i en halv eller en vecka om alla parker och hela markreserven odlades upp. Respondenten uttrycker även att det är en prisfråga, det blir svårt för odlare att skapa en lönsam verksamhet.

Det är lögn att detta skulle kunna lösa stadens matproduktion på något sätt, såvida det inte kommer några nya fantastiska framsteg. Men man ska ju inte drömma, man ska vara realistisk. Stadsodling är jättebra men det är mer som en social företeelse som ska uppmuntras och det gör vi. Men att tro att det har något med livsmedelsproduktion och klimat att göra i någon större skala, det är ju bara att lura sig själv. Och man ska inte lura sina medborgare, man ska vara ärlig och tydlig.

Respondent 3 tror snarare att mer högteknologi och tjänster kommer dominera det framtida företagandet. Vi kommer att vara ett innovationsland menar denne. Men sedan kan även industrin överleva ett bra tag om den moderniseras med tiden.

Endast en av de fyra respondenterna ser en möjlighet för det urbana jordbruket att integreras i stadens framtida näringsliv. Respondent 4 tycker sig se att en pågående attitydförändring skapar en ökad medvetenhet hos invånare, något som gör att urbant odlade produkter kommer att ha en marknad i framtiden. Denne respondent är även den ende som använder reform som modell för skapandet av hållbarhet. Respondenten uttrycker att ökad kunskap ska leda till en förändring i efterfrågan och tvinga marknaden att skifta om till mer hållbara verksamheter. Dock uttrycker respondenten även att Staden i framtiden kommer att reglera vilka företag som får etablera sig i staden. Möjligheten finns att företag med allt för stor miljöpåverkan kommer att utestängas. Respondent 4 har stora visioner för det framtida näringslivet och uttrycker tankegångar som går i linje med Registers. Nya strukturer bör skapas för att ge utrymme för hållbara näringar och livsstilar. Trots att respondenten ser möjligheten att utveckla ett näringsliv kopplat till urban odling nämns dock varken matsäkerhet eller resiliens. Det som främst skapar förutsättningarna för det är snarare attitydförändringar.

Övriga tre respondenter ser mycket små möjligheter till att urban odling skulle kunna integreras i det ekonomiska och ekologiska systemet på det sätt som Mougeot beskriver. Samtliga nämner bristande lönsamhet som huvudsaklig anledning till detta. I alla dessa fall blir det tydligt att den framtida stadens struktur analyseras utifrån dagens förutsättningar. Respondent 1 uttrycker exempelvis att mat är billigt och att det således inte finns något behov av att odla i staden, borträknat det sociala behovet. Inga tankar på att livsmedelsförsörjningens förutsättningar skulle kunna ändras uttrycks av respondenten, matsäkerhet och resiliens tas över huvud taget inte upp. Istället hyser respondenten en mycket stark tilltro till nya idéer och innovationer. 3D-skrivaren, som under intervjun nämns vid ett flertal tillfällen tycks utgöra en symbol för framtid och modernitet.

Det uttrycks som självklart att Göteborg i framtiden kommer att sälja idéer då produktionen av varor flyttas utomlands. Status quo är således vad som bäst karaktäriserar respondentens syn på hållbar utveckling.

Högteknologi, tjänster och kunskapsinriktad tillverkningsindustri är vad de övriga två respondenterna tror kommer dominera näringslivet i framtiden. En diskursiv ordning gällande teknologisk utveckling och produktion av idéer samt innovativa lösningar tycks här framträda. Modernisering och framtid kopplas samman med dessa begrepp. Även dessa två respondenter tycks således använda sig av status quo som huvudsakligt angreppssätt. Detta rimmar illa med utvecklingen av det urbana jordbruket. Stadens modernisering kan utifrån denna form av diskurs knappast innebära mer rurala inslag såsom råvaruproduktion och djurhållning. De tre sistnämnda respondenterna ser heller ingen utvecklingspotential i det urbana jordbruket. Att dess karaktär skulle kunna förändras och att stadsodling skulle kunna inbegripas i den teknologiska utvecklingen nämns endast av Respondent 1 i mycket tveksamma ordalag. Återigen kan Registers teori appliceras, diskursen kring det urbana jordbruket begränsas av den rådande strukturen samt det sätt på vilket odling bedrivs idag.

6.2.4 Den framtida matförsörjningen

Hur det framtida Göteborg ska försörja sig med mat och andra livsmedel är något alla respondenter har olika syn på. Respondent 2 nämnde tidigare ”biffen” som ett av de stora förändringsområdena i strävan efter hållbar utveckling. Denne anser att den billiga köttkonsumtionen måste minska, något som kräver både medvetenhet och politiska beslut. Respondenten menar att vi har kapacitet att producera vår mat i Sverige om vi börjar äta mer vegetabiliskt. Med detta kommer den storskaliga matproduktionen kommer att öka och den småskaliga bli mer inriktad på lokala marknader och hantverk. Med en minskad köttkonsumtion kommer även importen av mat att minska. Respondent 2 ser en ökad medvetenhet bland människor och att man generellt tänker mer på vad man köper. Detta kommer att konkurrera ut mat som inte är ”så himla smart producerad”. Utvecklingen hänger på ”[a]ttityd förändringar, att man faktiskt väljer vad man äter och inte bara tar det billigaste i kyldisken”

Respondent 2 tror på att en stor del av maten kommer att produceras i de närliggande regionerna. Om järnvägen utvecklas ser denne stora möjligheter till att en större del av de livsmedel som konsumeras kommer att vara närproducerade.

Regionerna kommer att räknas som de lokala marknaderna framöver. Vi kan inte tänka att maten ska produceras så att man kan cykla till sin mat, så kommer det inte att vara. Men vi kommer att behöva hitta smartare logistikkedjor och kortare avstånd. Mycket av maten produceras på areal som är ganska stor, men som det är idag låter vi ju ganska stor del av marken slyta igen eller använder den till bränsleproduktion. Vi har inga problem att vara självförsörjande.

Respondent 4 påpekar att det är viktigt att vi tänker ur ett regionalt perspektiv och att många som jobbar inom Göteborgs Stad kanske glömmer det. Om vi vidgar tanken och börjar samverka på ett annat sätt, då blir möjligheterna fler. Även denna respondent tror att importberoendet kommer att minska i framtiden, detta så fort man hittar lösningar för närodlat. Att bli helt självförsörjande anser Respondent 4 dock inte vara önskvärt då detta betyder att man stänger gränserna. Ändå kommer en ny medvetenhet leda till att det lokalproducerade stärks och att importerna minskar. Denna attitydförändring är något Respondent 4 tycker sig skönja i samhället.

Jag vill ju tro det, jag vill ju tro att slit-och-släng-eran är på väg att tonas ned och att man ser andra värden ... man ser världen som så mycket större än den lila punkt där man ska bo hela livet och samla på sig grejer. Jag tror det, eller jag vill tro det. Det är inte alla som tänker så men det går åt det hållet. Det tycker jag är en spännande tanke

Respondent 1 ser däremot att den lokala produktionen av livsmedel kommer att minska. Antalet heltidsbönder i regionen blir allt färre, något denne inte tror kommer att förändras, ”[f]ör det första knör vi ut dem från städerna samtidigt som vi behöver mer mat och vi kommer att importera mer och mer mat. Vi kommer att behöva lösa det på något annat sätt”.

Respondenten menar att vi kommer att ha andra områden i världen där vi producerar vår mat och förutspår att länder kommer få mindre betydelse och kommuner ännu mindre betydelse.

Matproduktionen kommer man att behöva lösa på ett annat sätt än på med det traditionella jordbruket. Respondent 1 tror att en sådan lösning skulle behöva innebära att matproduktionen effektiviseras. Man skulle exempelvis kunna odla kött eller ta fram mat ur 3D-skrivare, ”[d]u kan skriva ut i 3D och sådär, vart tar det vägen? Du tar fyra burkar med E313, så håller du i det och så får du fram mat.” Respondent 1 nämner att med en befolkning på 1 miljon invånare kommer inte den lokala produktionen att räcka till. Kanske kommer vi att äta alger, menar respondenten, ”om inte kemiindustrin kan fixa till det så vi slipper det”.

Respondent 3 tror att importen kommer att öka i framtiden. Han ser stora möjligheter till att Afrikas jordbrukslandskap ska kunna utvecklas och effektiviseras. I Sverige bör bevara skogen snarare än att utveckla mer jordbruksmarker. Däremot tillägger denne att man ändå vill ha närproducerat till viss grad, för att behålla de gamla kulturlandskapen.

Gällande produktionen av den framtida maten finns relativt skilda åsikter. Två generella åsikter kan skönjas. Den ena domineras av respondenterna 1 respektive 3. Båda dessa respondenter uttrycker att importen av livsmedel kommer att öka. Respondent 1 menar att bönderna kommer att konkurreras ut, både prismässigt och platsmässigt och Respondent 3 ser Afrika som en framtida livsmedelsproducent. Huruvida respondenten med detta syftar till hela kontinenten eller till specifika regioner förblir oklart. Tydligt är dock att dessa respondenter ser mycket begränsade förutsättningar för att utveckla de lokala, eller ens nationella marknaderna. Även här är status quo, eller *business as usual* framträdande vilket stärks av den starka tilltro till teknologin som uttrycks av Respondent 1. Även då matproduktion diskuteras framkommer tydligt att teknikens möjligheter även gäller på denna punkt, vad som respondenten uttrycker som den ”traditionella” livsmedelsproduktionen har i framtiden ingen plats ens i de rurala områdena. Här blir det urbana och det ruralas dikotomi återigen tydlig. Det urbana förknippas med utveckling och modernitet medan det rurala är dess motsats. En modern framtid kan därmed inte förknippas med det ”traditionella” rurala.

Den diskurs som utkristalliseras i svaren från respondenterna 2 och 4 handlar snarare om att regionen kan bli stadens matproducent. Respondent 4 ser att det regionala i framtiden kommer att räknas till det lokala. Utifrån detta perspektiv är även respondent 2 positivt inställd till stadsnära matproduktion. Båda menar dock att en attitydförändring är vad som krävs för att en mer lokalt baserad matproduktion ska kunna komma till stånd. De ser även att en sådan attitydförändring håller på att ske tack vare ökade informationsflöden. Således menar dessa respondenter att stadens förhållande till de omgivande områdena kommer att förändras. En sådan diskurs skapar förutsättningar för en mer resilient matproduktion där fler alternativ finns att tillgå.

Tabell 5. Analysschema för intervjuer

	Respondent 1	Respondent 2	Respondent 3	Respondent 4
Stadens utmaningar	- Skapa goda transportsystem och avlastningsplatser i en förtätad stad. - Skapa konkurrenskraftigt näringsliv.	- Bilen, biffen, bostaden. - Skapa en tätare stad med god kollektivtrafik.	- Minska segregation. - Ökad utbildningskvalitet. - Förbättrad kollektivtrafik i en tätare stad.	- Skapa medborgardialog. - Göra staden attraktiv för näringslivet.
Incitament för urbant jordbruk (Mougeots definition)	Svaga - att producera mat i staden är allt för dyrt och kan inte konkurrera med billig import. - bönderna ”knös ut”	Medel - det urbana jordbruket kommer att växa, dock inte bidra till stadens matförsörjning. Produktionen kan dock ske inom regionen.	Svaga - stadsodling kommer att trängas ut då staden växer. Allmänna utrymmen bör ej privatiseras. Import av livsmedel kommer att öka.	Höga - Tjänster som närodlat kommer att bli mer efterfrågade. I en förtätad stad måste man hitta odlingsmöjligheter. Finns en marknad för lokalt producerad mat.
Urbana jordbrukets funktion	- Hobby - Avkoppling - Husbehov	- Socialt behov - Delaktighet	- Sociala och kulturella skäl	- Matproduktion
Odling på micro-, meso- eller macronivå?	micro, meso	micro. meso	micro	micro, meso, macro
Status quo, reform eller transformation	Status quo	Status quo med vissa inslag av Reform	Status quo	Reform

7. Sammanfattning och slutsats

Vid en jämförelse av textanalys och intervjusvar framkommer att den diskurs som uttrycks i de olika dokumenten erbjuder betydligt större möjligheter för det urbana jordbrukets utveckling i Göteborg än de diskurser som dominerar i intervjusvaren. I dokumenten framkommer att relativt starka incitament finns för att integrera odling i Göteborgs ekonomiska och ekologiska system medan det enligt intervjusvaren knappt finns några incitament alls. Analysen tyder således på att dokumenten uttrycker visioner som inte har någon bredare förankring inom Staden. De diskurser som dominerar bland respondenterna gällande den moderna staden och det framtida näringslivet går i vissa fall stick i stäv med de ambitioner som görs gällande i dokumenten.

Dokumentet ger även prov på en annan inställning till hur hållbar utveckling ska åstadkommas. För att skapa förutsättningar för urbant jordbruk krävs att antingen reform eller transformation anammas som princip för omställning. Båda dessa kategorier skapar möjligheter till de strukturella och institutionella förändringar som stadsjordbrukets etablering kräver. I de analyserade textdokumenten dominerar reform som angreppssätt. Även vissa element av transformation står att finna. I intervjuerna ser det dock annorlunda ut, där framträder status quo starkast vilket tyder på att den dominerande diskursen gällande vad en stad är och ska vara är relativt låst i dess nuvarande uppbyggnad och struktur. Dessa olika inställningar ligger till grund för de svar som uttolkats för alla studiens frågeställningar.

Gällande frågeställningen ”vilka diskursiva förutsättningar finns för att Göteborgs Stad ska initiera samarbeten med näringslivet i syfte att integrera urbant jordbruk i stadens ekologiska samt ekonomiska system?” tycks svaret vara att de diskursiva förutsättningarna är relativt små. Texter och intervjusvar visar på en diskurs inom Göteborgs Stad där det framtida näringslivet definieras som innovationsinriktat och präglat av teknologisk utveckling. Fokus ligger på den globala marknaden och att skapa ett förmånligt ansikte utåt på den internationella arenan. Denna form av moderniseringstanke som florerar både bland intervjusvaren och i den text som berör det framtida företagandet tycks svår att kombinera med urbant jordbruk då den skapar en ökad distans från det rurala och det produktionsorienterade. Vissa avvikelser finns dock, en respondent ser urbant jordbruk som en självklarhet i det hållbara stadsbyggandet och förutspår att en marknad för dess produkter kommer att finnas. Två av texterna uttrycker även möjligheten att skapa gröna jobb via odling och djurhållning inom stadens gränser samt en vilja att skapa nätverk mellan både privata och offentliga aktörer för att åstadkomma detta. Sådana insatser skulle skapa goda förutsättningar för ett samarbete mellan Staden och näringslivet som möjliggör mer storskaliga verksamheter.

Övriga analyser tyder dock på att den diskurs som dominerar näringslivsutvecklingen härrör från en annan utvecklingstanke. Denna präglas starkt av bilden av den moderna och högteknologiska staden där idéer snarare än produkter har sitt ursprung.

Frågeställningen ”vilka diskursiva ramverk ligger bakom det sätt på vilket beslutsfattare inom Göteborgs Stad ser på stadens struktur i förhållande till matproduktion?” besvaras till stor del av förtätningstanken samt av den dikotomi som genomsyrar förhållandet mellan urbant och ruralt. Det urbana jordbrukets existens tycks, enligt intervjusvaren, hänga på dess förmåga att anpassa sig till en tätbebyggd stad. Sannolikheten att det urbana jordbruket kommer att ritas in i strukturen av stadsplanerare och arkitekter tycks enligt respondenterna vara mycket liten. I en tät stad med en stor befolkning kommer matförsörjningen snarare vara beroende av en ökad import eller av den omgivande landsbygden. Åter blir alltså dikotomin urbant/ruralt tydlig, landsbygden är stadens producent av livsmedel och staden är fortsatt frånkopplad sina försörjningssystem. Det faktum att en sådan diskurs dominerar kan bland annat bero på att matsäkerhet inte ses som ett annalkande problem. Den globala livsmedelskedjan nämns endast vid ett par få tillfällen som bekymmersam. Att odla i staden blir därmed ingen nödvändighet utan snarare något invånarna kan ägna sig åt för sitt eget välbefinnande. De avvikelser som finns från den dominerande diskursen återfinns främst i texterna. I en av dem uttrycks att det urbana jordbruket har en förmåga att bidra till ökad matsäkerhet och resiliens, det beskrivs som en kompletterande livsmedelsförsörjare som inte ersätter andra former av produktion men som kan erbjuda variation. Detta står mycket nära Mougeots definition av urbant jordbruk. Hur platser ska skapas i stadens struktur för att möjliggöra mer storskaliga odlingsprojekt nämns dock inte i texterna.

Den sista frågeställningen, ”vilka möjligheter till utveckling av det urbana jordbruket erbjuder den dominerande diskursen?” kan besvaras på flera olika sätt. Mycket tycks tyda på att dess möjlighet till utveckling begränsas av de rådande diskurserna gällande vad urbant jordbruk är respektive vad hållbar stadsutveckling innebär.

Gällande det urbana jordbrukets främsta funktion finns en relativt bred diskursiv enighet i texterna och intervjusvar emellan. Större delen av både respondenter och dokument benämner odlingens funktion som främst social. Texterna belyser dock i högre grad att urbant jordbruk även kan innebära andra positiva aspekter och ser fler utvecklingsmöjligheter för verksamheten. Ser man till den tidigare forskningen blir det tydligt att det stora fokuset på sociala och rekreativa fördelar är en produkt av en bredare global diskurs som blir problematisk då den reducerar urbant jordbruk till en

hobby. Detta gör verksamheten utbytbar, den kan lika gärna ersättas av andra element såsom fotbollsplaner eller musikscener som kan erbjuda samma typ av värden i form av mötesplatser och avkoppling. För att få en etablerad plats i stadsrummet och skapa lönsamma verksamheter krävs att denna diskurs förändras och att det urbana jordbrukets potential som kompletterande matförsörjare, resiliensskapare och näringslivsgren upphöjs.

Hållbar stadsutveckling anses övergripande handla om förtätning och innovationer, särskilt vid en analys av intervjusvaren. En tät och teknologiskt utvecklad stad med ett idéinriktat näringsliv anses vara synonymt med modernitet och framåtanda. I de analyserade dokumenten finns dock tecken på att andra diskurser finns som utmanar den dominerande. Dessa diskurser motsätter sig inte nödvändigtvis modernitet och teknologisk utveckling men skapar även förutsättningar för ett lokalt förankrat näringsliv och produktionssystem som främjar urbant jordbruk. Dock uttrycker de inga eller mycket få incitament för att skapa de institutionella strukturer och policys som krävs för att ge verksamheten en mer etablerad plats i stadsrummet.

En slutsats att dra av de genomförda analyserna skulle således kunna vara att det urbana jordbruket inte kommer att förändras nämnvärt i framtiden. Det kommer att inneha samma funktion och antingen att kvarstå i samma micro- och mesoskala som i dagsläget eller möjligtvis minska eller öka något i utsträckning. En annan tanke skulle dock kunna vara att de analysresultat som avviker från detta tyder på att en diskursiv förändring håller på att ske. Analysen visar att det i både dokument och intervjusvar finns element av interdiskursivitet som öppnar upp för den form av urbant jordbruk som Mougeot definierar. Trots att dessa diskurser i nuläget inte dominerar skapar de nya tankar kring vad en stad är och hur den ska utvecklas. Risker finns dock att dessa diskursiva skillnader är partipolitiskt betingade något som skulle göra det urbana jordbrukets framtid relativt osäker. Det dokument som erbjuder allra störst förutsättningar för den verksamheten är författat av stadens rödgröna majoritet. Vid ett maktskifte är det således möjligt att premisserna skulle förändras. Detta erbjuder ingångsvinklar för framtida forskning.

8. Källförteckning

8.1 Analyserade dokument

Fastighetsnämnden (2012) *Inriktning för arbetet med Stadsnära odling*. Yrkande MP, S, V.
Göteborgs Stad: Fastighetsnämnden.

Glader, E. (2011) *Riktlinje för stadsnära odling på allmän platsmark och naturmark*. Göteborg:
Göteborgs Stad, Park- och naturförvaltningen.

Miljö- och klimatnämnden (2013) *Göteborgs Stads Miljöprogram 2013*. Göteborg: Göteborgs Stad,
Miljö- och klimatnämnden.

Stadsledningskontoret (2013) *Vad ska Göteborg företaga sig i framtiden?* Göteborg: Göteborgs
Stad, Stadsledningskontoret.

8.2 Övriga källor

Annebäck, K. (2012. 11 maj) En gemensam odling. *Etc*, s.15

Baky, A., Widerberg, A., Landquist, B., Norberg, I., Berlin, J., Engström, J ... Pettersson, O. (2013)
*Sveriges primärproduktion och försörjning av livsmedel – möjliga konsekvenser vid en brist på
tillgänglig fossil energi*. Uppsala: JTI. ISSN:1401-4963

Barthel, S & Isendahl. C. (2006) Urban gardens, agriculture, and water management: sources of
resilience for long-term food security in cities. *Ecological Economics*, 2013(86), 224-234. doi:
10.1016/j.ecolecon.2012.06.018

Bohn, K. & Vijoer, A. (2011) The edible city: envisioning the Continuous Productive Urban
Landscape (CPUL), *Field Journal*, 4(1), 149-161. ISSN 1755-0068

BRG. (2014) *Uppdrag och vision*. Hämtad 2014-04-27, från
<http://www.businessregion.se/huvudmeny/omoss/uppdragochvision.4.4d2ad09a108e7eaa80c800026963.html>

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009) *Makt*. Malmö: Liber

Cabannes, Y. (2012) Financing urban agriculture. *Environment and urbanization*, 24(2), 665-683.
doi: 10.1177/0956247812456126

de Zeeuw, H. (2006) *Preface*. I van Veenhuizen (2006). Filippinerna: RUAF Foundation

Dubbeling, M. & Merzthal, G. (2006) *Sustaining Urban Agriculture Requires the Involvement of Multiple Stakeholder*. I van Veenhuizen (2006). Filippinerna: RUAF Foundation

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik

FAO (2007) *Profitability and sustainability of urban and peri-urban agriculture*. FAO, ISBN 978-92-5-105881-7

FAO (2011) *Food, agriculture and cities: challenges of food and nutrition security, agriculture and ecosystem management in an urbanizing world*. FAO.

Fastighetskontoret (2013-01-14) *Riktlinjer för ansökan om stöd/bidrag för småskaliga, bostadsnära odlingsprojekt i Göteborg*. Göteborgs Stad, Dnr: 6093/12

Fastighetskontoret (u.å.) *Om oss*. Hämtad 2014-05-05, från <http://www.stadsnaraodling.se/om-oss/>

Fastighetskontoret (u.å.a) *"Tillsammans bygger vi staden"* Hämtad 2014-04-30, från http://goteborg.se/wps/wcm/connect/a4f31a8042180d19a64daf6f1cf2ff43/Verksamhetsbroschyr.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=URL&CACHEID=a4f31a8042180d19a64daf6f1cf2ff43

Folke, C. (2006) Resilience: the emergence of a perspective for social-ecological systems analyses. *Global Environmental Change*, 16(3), 253-267. doi: 10.1016/j.gloenvcha.2006.04.002

Friedman, J. (1996) Modular cities: beyond the rural-urban divide. *Environment and Urbanization*, 8(129), 129-131. doi: 10.1177/095624789600800107

Göteborgs Stad (u.å..) *Koloniområden och odlingslotter*. Hämtad: 2014-04-20, från <http://goteborg.se/wps/portal/invanare/bygga-o-bo/bostader-och-lokaler/koloniomraden-och-odlingslotter/>

Helmfrid, H. (2012) *Växer framtidens mat mellan höghusen?: exempel från Addis Abeba och Göteborg*. Stockholm: Naturskyddsföreningen. ISBN 978-91-558-0082-6

Hopwood, B., Mellor, M., O'Brien, G. (2005) Sustainable development: mapping different approaches. *Sustainable development*, 13(1), 38-52. doi: 10.1002/sd.244

Jørgensen, M.W. & Philips, L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Liber

Mendes, W., Balmer, K., Kaethler, T., Rhoads, A. (2008) Using Land Inventories to Plan for Urban Agriculture. *Journal of the American Planning Association*, 74(4), 435-449.

Miljö- och klimatnämnden (2013) *Göteborgs Stads Miljöprogram 2013*. Göteborg: Göteborgs Stad, Miljö- och klimatnämnden.

Mok, H-F., Williamson V.G., Grove, J.R., Burry, K., Barker, S.F., Hamilton, A.J. (2014) Strawberry fields forever? Urban agriculture in developed countries: a review. *Agronomy for Sustainable Development*, 34(1), 21-43. doi: 10.1007/s13593-013-0156-7

Morgan, K. & Sonnino, R. (2010) The urban foodscape: world cities and the new food equation. *Cambridge journal of regions economy and society*, 3(2), 209-224. doi:10.1093/cjres/rsq007

Mougeot, L.J.A. (2000) 'Urban agriculture: Definition, presence, potential and risks', i Bakker et al (2000), 1-42

Mougeot, L.J.A. (2006) *Growing better cities: urban agriculture for sustainable development*. Ottawa: International Development Research Centre

Pearson, L.J, Pearson, L., Pearson, C.J (2010) Sustainable Urban Agriculture: stocktake and opportunities. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 8(1-2),7-9. doi:

10.3763/ijas.2009.0468

Register, R. (2006) *Ecocities: rebuilding cities in balance with nature*. Gabriola Island: New Society Publishers

Stadsbyggnadskontoret (2013) *Stadsbyggnadskontoret*. Hämtad 2014-04-20, från <http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/stadsbyggnadskontoret/>

Stadsbyggnadskontoret (2014) *Våra politiker*. Hämtad 2014-04-20, från

[http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/stadsbyggnadskontoret/!](http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/stadsbyggnadskontoret/)

[ut/p/b1/hZG3kqNAAES_ZT-](http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/stadsbyggnadskontoret/!ut/p/b1/hZG3kqNAAES_ZT-)

http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/stadsbyggnadskontoret/!ut/p/b1/hZG3kqNAAES_ZT-AYhgWVoR4I4ywIyZRIYR3E158_eqii66us67q5PUjMRnTgOJYFtAUeSVxn6xVkcZV0Cftn47ZG2TOrgANGjiKKwEYKHx0CUyBCSGJyKsd_wjSoG-y7N-ebfajq-c1L3D6tozF3xB82jAmLjIS5dNq0R2uBXpe9Cpb5IFw5fqcnsYy7MsKR1ZYf9dPF7lrutJs9fbom4E4-XLuZXF6CUP4bPP9bBu28YLcI145GcM3-w9XFZVobR6X7tVLBnRNO-ZI8lbGvdly2D98RIIdqDWalloPOCaYDe8ZB-mAYOfx8qili3fKH1FDjPzX1wc6_kCDf4QH__sk_gx-_g5ULaAApHXOVA0dQAmSAXkF3ze_fj_1ozm8Gmy7H3aUb1qbJTeUJaWbVRuWXyu2H06HdejAPxxoycMBLI6KFFfm7dlesuaLNEhctMP94yqy410QJ2uT-CAHg7NMiUivVTAbftV__P-u4GRWlub2J-0vtEcY17VRZR7UMz-vZfmiy4xImnvjDgB3_TAaNU70mghrvpVF8mBTxfg0X8RUPyJ1yDV5GIVKGSm0XVhvl2MUuclVrThimeX3scdfUamuE3UV7TPDsQayG_FIT80j9V9Jtjhmomk90WbK1BeoPZkzV6hcD7ictLWhy8gOj28iIe7bx8kvTPO29w!!/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Stadsjord (2014) *Projekt*. Hämtad 2014-05-03, från <http://www.stadsjord.se/projekt/>

Utveckling Nordost (2013) *Rapport från Stadslandet Göteborg*. Göteborg: Utveckling Nordost

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Wagenaar, H. (2011) *Meaning in action: interpretation and dialogue in policy analysis*. New York: M.E.Sharpe

Bilagor

Bilaga 1: Intervjuguide

Tema 1: Hållbar stadsutveckling

1. Vad är hållbar stadsutveckling?
2. Vad måste förändras i stadens struktur i framtiden/ På vilket sätt kommer den framtida staden vara annorlunda än dagens?
3. Vilka är de största utmaningarna för att skapa en hållbar stad?
4. Vilka urbana funktioner är de som främst kommer att konkurrera om mark- och vattenresurser i framtiden?

Tema 2: Framtidens näringsliv

1. Vad kommer att dominera framtidens näringsliv?
2. På vilket sätt kommer framtidens näringsliv att vara annorlunda från dagens?
3. Vad är hållbar tillväxt?

Tema 3: Matförsörjning

1. Vilka är grönytorernas funktion i staden?
2. Hur/Vart kommer framtidens mat att produceras?
3. Hur bör stadens relation till den omgivande landsbygden se ut i framtiden?
4. Vad har odlingen för funktion i staden?
5. Kommer odlingens funktion i staden att förändras i framtiden?